

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ στην
ΝΑΥΤΙΛΙΑ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ
ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ.

ΣΤΕΛΙΑ ΚΑΛΥΒΑΚΗ

(ΜΝ 08044)

Διπλωματική Εργασία

που υποβλήθηκε στο Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών
του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των
απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού
Διπλώματος Ειδίκευσης στην Ναυτιλία

Πειραιάς

Νοέμβριος 2010

Το άτομο το οποίο εκπονεί την Διπλωματική Εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στην βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (εμπορικός, μη κερδοσκοπικός ή εκπαιδευτικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες ή χάρτες), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος, που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή στην γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου.

Η παρούσα διπλωματική διατριβή εγκρίθηκε ομόφωνα από την Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή που ορίστηκε από τη ΓΣΕΣ του τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ναυτιλία.

Τα μέλη της επιτροπής ήταν:

- Τσελεπίδης Αναστάσιος (Επιβλέπων)
- Μηλιαράκη Μαρία
- Τσελέντης Βασίλειος - Στυλιανός

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου Κο Αναστάσιο Τσελεπίδη, ο οποίος υπήρξε η αφορμή και η έμπνευση για την εκπόνηση αυτής εδώ της εργασίας. Η ευαισθητοποίησή του σε θέματα οικολογίας και περιβαλλοντικής προστασίας αλλά και η ενεργή εμπλοκή του στα ζητήματα αυτά μέσω των ερευνών που πραγματοποιεί με παρακίνησαν να ασχοληθώ και εγώ με τα εν λόγω ζητήματα και να ενημερωθώ για τις εξελίξεις που υπάρχουν σε αυτά παγκόσμια αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου που με την ενεργή της υποστήριξη με βοήθησε να ολοκληρώσω με επιτυχία το έργο της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Με εκτίμηση,

Στέλια Καλυβάκη

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ονομάζομαι Στέλια Καλυβάκη και γεννήθηκα και μεγάλωσα στο νησί της Σάμου. Στα 17 μου χρόνια ήρθα στην Αθήνα για να φοιτήσω στο Τ.Ε.Ι. Αθήνας στο Τμήμα Τεχνολογίας Ιατρικών Οργάνων όπου ολοκλήρωσα με επιτυχία τις σπουδές μου το 2001. Το ίδιο έτος, εισήχθηκα στη Σχολή Λιμενοφυλάκων του Λιμενικού Σώματος και ένα χρόνο αργότερα, το 2002, εισήχθηκα στη Σχολή Υπαξιωματικών του Λιμενικού Σώματος όπου αποφοίτησα το 2003 και έκτοτε υπηρετώ στο τώως Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (νυν Υπουργείο Θαλασσίων Υποθέσεων, Νήσων & Αλιείας). Το 2008 έγινα δεκτή στο Μεταπτυχιακό στη Ναυτιλία του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς και το 2010 με την παράδοση της διπλωματικής μου ολοκλήρωσα επιτυχώς τη φοίτησή μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από την έναρξη της Βιομηχανικής Επανάστασης η ολοένα αυξανόμενη επιρροή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον έχει σαν αποτέλεσμα τη δραματική υποβάθμισή του. Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος προβλημάτισε την κοινωνία και έκανε φανερή την ανάγκη της ανάπτυξης των περιβαλλοντικών επιστημών. Στις μέρες μας, οι περιβαλλοντικές επιστήμες καλούνται να συνεργαστούν προκειμένου να διασφαλίσουν τη διατήρηση και αειφορία του μεγαλύτερου κύτταρου ζωής στη Γή, των ωκεανών. Η συνεργασία αυτή έχει στόχο την αρωγή των φορέων που χαράσσουν πολιτική στην κατεύθυνση μιας αποτελεσματικής κοινωνικά και οικονομικά πολιτικής. Ο στόχος αυτός προσεγγίζεται με την εισαγωγή της έννοιας της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής και η Μεσόγειος, κέντρο εξελίξεων του Ευρωπαϊκού κόσμου, αποτελεί την καλύτερη επιλογή για την εξέταση της εφαρμογής, λειτουργίας και αποτελεσματικότητας της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Αειφόρος ανάπτυξη, Περιβαλλοντικές Επιστήμες, Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ), Πράσινη Βίβλος, Γαλάζια Βίβλος, Μεσόγειος.

ABSTRACT

From the beginning of the industrial revolution the increasing influence of human activity on the natural environment led to its dramatic degradation. Human society has been concerned with this degradation and the need for the development of Environmental Sciences has become even more demanding. Nowadays, Environmental Sciences are called upon for cooperation in order to safeguard the sustainability of the biggest life cell on Earth, the oceans. This cooperation aims to aid policy makers towards the direction of an effective policy, both socially and economically. For this purpose, the introduction of the concept of Integrated

Maritime Policy has emerged and the Mediterranean, is considered by many the best choice for the examination of the implementation, function and effectiveness of the Integrated Maritime Policy.

KEYWORDS: Sustainable development, Environmental Sciences, Integrated Maritime Policy, Green Book, Blue Book, Mediterranean

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΠΡΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	6
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.....	11
Η ΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	16
<i>ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....</i>	17
<u>INTEGRATED MARITIME POLICY TASK FORCE</u>	18
<u>ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ</u>	18
<u>ΓΑΛΑΖΙΑ ΒΙΒΛΟΣ</u>	20
<u>ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΟΔΟΥ</u>	21
<u>ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ</u>	25
<u>ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ</u>	28
<u>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ</u>	32
<u>ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ</u>	34
ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	41
<u>UN OPEN-ENDED</u>	41
<u>ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ</u>	41
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	55
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ.....	61
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	65
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εργασία που ακολουθεί εξετάζεται η κοινωνική σημασία των περιβαλλοντικών επιστημών. Επίσης, αναλύεται ο ρόλος της ολοκληρωμένης επιστημονικής προσέγγισης στη χάραξη θαλάσσιας πολιτικής. Τέλος, η περίπτωση της Μεσογείου χρησιμοποιείται σαν παράδειγμα εφαρμογής των ανωτέρω.

Ποιες όμως είναι οι περιβαλλοντικές επιστήμες? Παγκοσμίως στο αντικείμενο της περιβαλλοντικής επιστήμης περιλαμβάνονται διάφοροι τομείς άμεσα συνυφασμένοι με αυτήν εξαιτίας της τάσης που παρατηρείται για εστίαση σε περιβαλλοντικά προβλήματα, στο σχεδιασμό παρεμβάσεων, στην αλληλεπιδραστική σχέση του περιβάλλοντος με την κοινωνία και στην ανάληψη δραστηριοτήτων με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη.

Έτσι λοιπόν επιστήμες όπως Φυσική, Γεωλογία, Χημεία, Βιολογία, Γεωγραφία, Ωκεανογραφία, Κοινωνιολογία, Γεωφυσική, Δημογραφία, Υδρολογία, Εφαρμοσμένη Οικολογία, Εφαρμοσμένα Μαθηματικά, Πολιτική Οικονομία, Περιβαλλοντική Νομοθεσία, Πολιτική, Πόροι και Περιβάλλον είναι μερικές από το σύνολο των επιστημών που απαρτίζουν την έννοια Περιβαλλοντικές Επιστήμες. Παρατηρούμε, δηλαδή, πως το πεδίο των Περιβαλλοντικών Επιστημών είναι πολύ ευρύ, στοιχείο που καταδεικνύει τη σπουδαιότητα και αναγκαιότητα των Περιβαλλοντικών Επιστημών για την κοινωνία.

Το ευρύ αυτό πεδίο των Περιβαλλοντικών Επιστημών με την έρευνα και δημοσιοποίηση των ευρημάτων του ανέδειξε ένα σημαντικότατο περιβαλλοντικό πρόβλημα που απαντάται παγκοσμίως στο θαλάσσιο χώρο το οποίο αφορά στη ραγδαία αύξηση της πίεσης στα διαθέσιμα αποθέματα, και ιδιαίτερα σε ό,τι έχει να κάνει με αλιεία, μεταφορές, ταξίδια αναψυχής, εκμετάλλευση πετρελαίου και αερίων καθώς και στο ίδιο το θαλάσσιο περιβάλλον. Το φαινόμενο αυτό προέκυψε από την αντίληψη του ανθρώπου ότι οι ωκεανοί και οι θάλασσες είναι ανεξάντλητη πηγή πλούτου λόγω

της τεράστιας κλίμακάς τους. Δυστυχώς όμως, η τεράστια ανάπτυξη της τεχνολογίας τις τελευταίες δεκαετίες σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο παράκτιο πληθυσμό απέδειξαν ότι το θαλάσσιο περιβάλλον δυσκολεύεται να ανταπεξέλθει στις αυξανόμενες αυτές πιέσεις και κινδυνεύει να καταρρεύσει αν δεν ληφθούν μέτρα για την προστασία του.

Κατά το σχεδιασμό των μέτρων αυτών έγινε αντιληπτή η ανάγκη της συνεργασίας των διαφόρων επιστημονικών τομέων προκειμένου σε πρώτη φάση να επιχειρηθεί μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση στο πρόβλημα αλλά και κατά δεύτερο να οδηγήσει στη λήψη μέτρων που να εξασφαλίζουν αμοιβαία ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ευμάρειας χωρίς όμως να επιβαρύνεται στην προσπάθεια αυτή το περιβάλλον. Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση είναι η καρδιά οποιασδήποτε μελλοντικής θαλάσσιας πολιτικής.

Παγκόσμια, τα Ηνωμένα Έθνη με φορείς όπως η UNESCO και προγράμματα όπως ο UNEP ασχολούνται με περιβαλλοντικά θέματα και ρυθμίζουν θέματα θαλάσσιας πολιτικής.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει γίνει προσπάθεια για τη δημιουργία μιας τέτοιας θαλάσσιας πολιτικής μέσω της Πράσινης και της Γαλάζιας Βίβλου αντίστοιχα.

Η Πράσινη Βίβλος αποτελεί σώμα από κείμενα διαβουλεύσεων όλων των κρατών-μελών που αποτελούν προτάσεις, χωρίς δέσμευση σε δράση, σαν πρώτο βήμα για την αλλαγή της ισχύουσας νομοθεσίας.

Με την Γαλάζια Βίβλο (Οκτώβρης 2007) θεσπίζεται ένα σχέδιο δράσης. Το σχέδιο αυτό περιλαμβάνει νέες μεθόδους εργασίας, οριζόντια εργαλεία και μεγάλη ποικιλία συγκεκριμένων δράσεων με στόχο τη βελτίωση της θαλάσσιας οικονομίας, την προστασία και αποκατάσταση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας, την τόνωση της

ανάπτυξης στις παράκτιες και τις πλέον απομακρυσμένες περιοχές, την εξασφάλιση ηγετικής θέσης όσον αφορά τα διεθνή θαλάσσια ζητήματα και την αύξηση της προβολής της θαλάσσιας διάστασης της Ευρώπης.

Βέβαια από τη στιγμή που γίνεται λόγος για την Ευρώπη, η Μεσόγειος επιλέγεται ως παράδειγμα εφαρμογής των ανωτέρω μέτρων μιας και αποτελεί τον κυριότερο θαλάσσιο χώρο δραστηριοποίησης των περισσότερων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δέχεται σημαντικές περιβαλλοντικές πιέσεις από αυτά λόγω της δραστηριοποίησής τους στο χώρο της.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Στις μέρες μας γίνονται ολοένα και περισσότερο φανεροί οι άρρηκτοι δεσμοί μεταξύ των οικοσυστημάτων και των πεδίων της υγείας και της οικονομίας που ορθώς θεωρούνται περιβαλλοντικά θέματα γιατί το καθένα από αυτά εξαρτάται ως ένα βαθμό στη δομή, λειτουργία και ελαστικότητα των οικολογικών συστημάτων.

Οι δεσμοί αυτοί ανάμεσα στα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά, φυσικά, βιολογικά, χημικά και γεωλογικά συστήματα αποτελούν νέες προκλήσεις για τους επιστήμονες. Οι χωρίς προηγούμενο περιβαλλοντικές και κοινωνικές αλλαγές προκαλούν τους επιστήμονες να ανταπεξέλθουν στις νέες ανάγκες της κοινωνίας (Lubchenco, 1998).

Περιπτώσεις τέτοιων αλλαγών που βασίζονται κατά κύριο λόγο στην ανθρώπινη κυριαρχία στη Γή είναι οι ακόλουθες:

(i) σχεδόν η μισή επιφάνεια της Γής έχει αλλάξει εξαιτίας των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (Vitousek *et al*, 1986, Kates *et al*, 1995)

(ii) η συγκέντρωση του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα έχει αυξηθεί κατά 30% περίπου από την αρχή της βιομηχανικής επανάστασης (Schimel *et al.*, 1995).

(iii) περισσότερο άζωτο στην ατμόσφαιρα παράγεται από την ανθρωπότητα παρά από όλες τις φυσικές πηγές στο σύνολό τους (Vitousek *et al.*, 1997, Galloway *et al*, 1995).

(iv) περισσότερο από το μισό προσβάσιμο καθαρό νερό χρησιμοποιείται από τον άνθρωπο (Postel *et al*, 1996)

(v) σχεδόν το ένα τέταρτο των πτηνών στη Γή έχει εξαφανισθεί (Olson *et al*, 1995)

(vi) περίπου τα δύο τρίτα των μεγάλων ιχθυότοπων τα έχουν εκμεταλλευθεί ή ολοκληρωτικά αφανίσει (FAO, 1994).

Πολλά από τα παραπάνω έχουν προκαλέσει:

(i) Ανωμαλίες στο παγκόσμιο κλίμα (Intergovernmental Panel on Climate Change, Climate Change, 1995).

(ii) Μείωση του όζοντος της στρατόσφαιρας (Rowland, 1989, Solomon, 1990)

(iii) μη αναστρέψιμες απώλειες της βιοποικιλότητας (Lawton *et al*, 1995, Pimm *et al*, 1995, UNEP, 1995).

(iv) αλλαγές στη δομή και λειτουργία των οικοσυστημάτων παγκοσμίως (Schulze *et al.*, 1994).

Σύμφωνα με τα παραπάνω κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οι άνθρωποι αναδεικνύονται σε μια νέα δύναμη της φύσης. Τροποποιούν τα φυσικά, χημικά και βιολογικά συστήματα με νέους τρόπους και γοργούς ρυθμούς και σε μεγαλύτερη έκταση όσο ποτέ προηγούμενα δεν έχει καταγραφεί στον πλανήτη μας. Ανάμεσα στις κρισιμότερες προκλήσεις της ανθρωπότητας είναι η «συντήρηση, αποκατάσταση και σοφή διαχείριση των αποθεμάτων της Γης» (Lubchenco, et al., 1991)

Τα οικοσυστήματα από τους υδροβιότοπους, τα δάση, τους κοραλλιογενείς υφάλους και την τούνδρα, ως τα βοσκοτόπια, τις εκβολές των ποταμών και τους ωκεανούς, παρέχουν ένα ευρύ φάσμα αγαθών και υπηρεσιών στην ανθρωπότητα. Αυτά τα αγαθά και οι υπηρεσίες παρέχουν ένα βασικό κλειδί για την κατανόηση των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων στην ανθρωπότητα των αλλαγών στη βιοποικιλότητα, το κλίμα, των εδαφικών αλλαγών, του όζοντος στη στρατόσφαιρα, του νερού, του αζώτου.

Αναγνωρίζοντας τη σημασία των παγκόσμιων περιβαλλοντικών αλλαγών, ο E. O. Wilson ανέφερε ότι η ανθρωπότητα βρίσκεται στο κατώφλι για την "Είσοδο στον αιώνα του περιβάλλοντος."

Υπάρχει μια πολύπλοκη σχέση ανάδρασης μεταξύ των ανακαλύψεων της επιστήμης και της χάραξης της πολιτικής. Καθώς διατηρούν την αντικειμενικότητά τους και εστιάζουν στην κατανόηση του κόσμου, οι περιβαλλοντικοί επιστήμονες θα πρέπει να γνωρίζουν την χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνάς τους από αυτούς που χαράσσουν πολιτική και της κοινωνικής τους ευθύνης στη δημιουργία επιστήμης που θα προασπίζει την υγεία και το περιβάλλον. (Lubchenco, 1998).

Η κοινωνία από την επένδυση στην επιστήμη αναμένει την παραγωγή της καλύτερης επιστήμης ανεξαρτήτως τομέα και φυσικά την παραγωγή κάτι χρήσιμου.

Ο πρώτος στόχος αντανακλά την προσμονή ότι οι επιστήμονες θα ερευνήσουν προς την κατεύθυνση της αλήθειας όσον αφορά τη λειτουργία της φύσης, παράγοντας επαληθεύσιμα αποτελέσματα, λογικές θεωρίες που εξηγούν τα φυσικά φαινόμενα.

Ο δεύτερος στόχος ανακλά την προσμονή ότι η επένδυση της κοινωνίας στην επιστήμη δεν θα οδηγήσει μόνο σε βελτίωση της κατανόησης του κόσμου αλλά και σε επίτευξη στόχων που η κοινωνία θεωρεί σημαντικούς: εξάλειψη ασθενειών, δημιουργία προϊόντων και βελτίωση της οικονομίας. Αυτό το τελευταίο στοιχείο βαρύνει σημαντικά την κατανομή των κονδυλίων στη χάραξη πολιτικής.

Περιληπτικά, οι στόχοι της επιστήμης να ανακαλύψει, μεταδώσει και χρησιμοποιήσει τη γνώση και να εκπαιδεύσει την επόμενη γενιά επιστημόνων δεν έχουν αλλάξει αλλά οι ανάγκες της κοινωνίας έχουν τροποποιηθεί δραματικά. Έχει πλέον γίνει επιτακτική η ανάγκη για παροχή επιστημονικής γνώσης για τη μείωση του ρυθμού που αλλάζουμε τα οικοσυστήματα, γνώση για την κατανόηση της λειτουργίας των οικοσυστημάτων και το πώς διαδρούν με τα αναρίθμητα στοιχεία της κλιματικής αλλαγής που προκαλείται από τον άνθρωπο και τέλος γνώση για το πώς να διαχειριστούμε τον πλανήτη μας. (Vitousek, 1997).

Η επιστήμη από μόνη της δεν έχει τη δύναμη για την διασφάλιση της αειφορίας αλλά είναι απαραίτητη για τη λήψη αποφάσεων που θα βοηθήσουν την κοινωνία να κατευθυνθεί προς αυτό το στόχο. Η επιστήμη μπορεί να θέσει το πλαίσιο της συζήτησης, να παράσχει εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση, να εκτιμήσει τις επιπτώσεις των διάφορων πολιτικών επιλογών και αποφάσεων, να παράσχει γνώση για τον κόσμο και να αναπτύξει νέες τεχνολογίες.

Επειδή το περιβάλλον αποτελεί πολύ ευρύ θέμα, η έρευνα ανάμεσα σε όλες τις αρχές είναι απαραίτητη για την παροχή της

απαιτούμενης βάσης για τη γνώση. Είναι απαραίτητη η διεύρυνση της επιστήμης σε νέους τομείς με γνώμονα τις ανάγκες της κοινωνίας για την μελλοντική χάραξη πολιτικής.

Μεταξύ των τάσεων στη χάραξη της περιβαλλοντικής πολιτικής εμφανίζεται και η αρχή της πρόληψης που προτείνεται ως νέα κατευθυντήρια γραμμή (O'Riordan *et al*, 1994).

Ισχυρά εργαλεία για την ανάμειξη της γνώσης στην χάραξη πολιτικής είναι τα επιστημονικά συμβούλια εκτίμησης κρίσεων από πιστοποιημένες ομάδες επιστημόνων όπως το Διακυβερνητικό Πάνελ για την Κλιματική Αλλαγή, (Intergovernmental Panel on Climate Change, *Climate Change*, 1995) το Συμβούλιο Κρίσης για το όζον, και το Συμβούλιο Κρίσης για την Παγκόσμια Βιοποικιλότητα, (UNEP, 1995) τα οποία παρέχουν εξαιρετική καθοδήγηση στη χάραξη πολιτικής.

Όλο το σύστημα της επιστήμης, της κοινωνίας και της φύσης εξελίσσεται με τρόπο που μας προκαλεί να αναθεωρήσουμε τον τρόπο με τον οποίο η επιστήμη επιστρατεύεται για να βοηθήσει τους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν αυτόν τον εξελισσόμενο κόσμο. Οι επιστήμονες θα πρέπει να ηγούνται του διαλόγου όσον αφορά τις επιστημονικές προτεραιότητες και τους βελτιωμένους μηχανισμούς για να διαχέουν και να χρησιμοποιούν την γνώση ταχύτερα.

Η ΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μέχρι σήμερα, οι πολιτικές για τις θαλάσσιες μεταφορές, τη βιομηχανία, τις παραθαλάσσιες ζώνες, την προμήθεια ενεργειακών πόρων στην ανοικτή θάλασσα, την αλιεία, το θαλάσσιο περιβάλλον και άλλους σχετικούς τομείς αναπτύχθηκαν ξεχωριστά.

Ο κατακερματισμός αυτός είχε πολλές φορές ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση αντικρουόμενων μέτρων, τα οποία με τη σειρά τους είχαν αρνητικές επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον ή επέβαλλαν δυσανάλογους περιορισμούς σε ανταγωνιστικές θαλάσσιες δραστηριότητες. Επιπλέον, ο κατακερματισμός της διαδικασίας λήψης των αποφάσεων δυσκόλευε την κατανόηση των πιθανών επιπτώσεων μιας κατηγορίας δραστηριοτήτων σε κάποια άλλη.

Ο όρος Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική έχει να κάνει με το συνδυασμό των επιμέρους πολιτικών που αφορούν τέτοιους τομείς συνδεδεμένους με τη θάλασσα όπως τα ναυπηγεία, η ναυτιλία, οι λιμένες, η αλιεία, η υπεράκτια παραγωγή ενεργειακών πόρων (περιλαμβανομένου του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας), ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός.

Η ανάγκη για τη χάραξη μιας τέτοιας πολιτικής προκύπτει από το γεγονός ότι οι πόροι των ωκεανών και των θαλασσών απειλούνται από έντονες πιέσεις και από την αυξημένη τεχνολογική μας ικανότητα να τους εκμεταλλευόμαστε. Ο επιταχυνόμενος περιορισμός της θαλάσσιας βιοποικιλότητας που οφείλεται κυρίως στη ρύπανση, οι επιπτώσεις στην κλιματική αλλαγή και η υπεραλίευση αποτελούν προειδοποιητικά σημεία που δεν μπορούμε να αγνοούμε.

Προϋπόθεση για την ανταγωνιστικότητα των κλάδων αυτών είναι να εξασφαλίσουμε την αειφόρο χρήση του θαλάσσιου

περιβάλλοντος. Το γεγονός ότι οι παράκτιες περιφέρειες γίνονται ολοένα και πιο ευάλωτες, τα παράκτια ύδατα ολοένα και πιο δημοφιλή, ο ρόλος των ωκεανών στο κλιματικό σύστημα όλο και πιο σημαντικός και το γεγονός ότι το θαλάσσιο περιβάλλον υποβαθμίζεται ολοένα και πιο πολύ, αποτελεί λόγο για να επικεντρωθούμε περισσότερο στους ωκεανούς και στις θάλασσές μας. Η βιωσιμότητα των ωκεανών, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την κλιματική αλλαγή αναγνωρίζεται σήμερα, ευρέως, ως σημαντική παγκόσμια πρόκληση. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός για τη χρησιμοποίηση θαλάσσιου χώρου και οι σωρευτικές επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στα θαλάσσια οικοσυστήματα καθιστούν ακατάλληλο πλέον το σημερινό αποσπασματικό τρόπος λήψεως αποφάσεων όσον αφορά τα συναφή προς τη θάλασσα ζητήματα και απαιτούν μια προσέγγιση η οποία θα βασίζεται σε μεγαλύτερη συνεργασία και ολοκλήρωση. Για μεγάλο χρονικό διάστημα οι πολιτικές σχετικά, πχ., με τις θαλάσσιες μεταφορές, την αλιεία, την ενέργεια, την εποπτεία και τον έλεγχο των θαλασσών, τον τουρισμό, το θαλάσσιο περιβάλλον και τη θαλάσσια αλιεία αναπτύχθηκαν σε διαφορετικές τροχιές, οδηγώντας, κατά καιρούς, σε αναποτελεσματικότητα, έλλειψη συνοχής και συγκρούσεις που αφορούν ζητήματα χρήσης του θαλάσσιου χώρου.

ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η Ευρώπη διαθέτει ακτογραμμή 70.000 χλμ. και περιβάλλεται από δύο ωκεανούς και τέσσερις θάλασσες: Τον Ατλαντικό και τον Αρκτικό ωκεανό, τη Βαλτική, τη Βόρεια Θάλασσα, τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα. Οι θαλάσσιες περιφέρειες της ΕΕ συμβάλλουν περίπου στο 40% του ΑΕΠ και αντιπροσωπεύουν αντίστοιχο ποσοστό του πληθυσμού της. Τα θαλάσσια λιμάνια και η ναυτιλία επιτρέπουν στην Ευρώπη να επωφελείται από την ταχεία ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία, ενώ η εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων, η υδατοκαλλιέργεια, η γαλάζια βιοτεχνολογία και οι αναδυόμενες

υποθαλάσσιες τεχνολογίες αποτελούν ολοένα και περισσότερο σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες. Εξίσου σημαντική είναι και η ψυχαγωγική, αισθητική και πολιτιστική αξιοποίηση των θαλασσών καθώς και οι υπηρεσίες οικοσυστήματος που προσφέρουν. Συνεπώς η ευημερία της Ευρώπης συνδέεται άρρηκτα με τη θάλασσα.

INTEGRATED MARITIME POLICY TASK FORCE

Η έναρξη των συζητήσεων για την ανάγκη δημιουργίας μιας Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής που να προάγει την ευημερία της Ευρώπης έγινε στις 02 Μαρτίου 2005, όταν ο πρόεδρος Barroso, ο οποίος είχε την πρωτοβουλία της ανάπτυξης μιας τέτοιας πολιτικής ζήτησε από τον Επίτροπο Borg «να συντονίσει μια νέα ομάδα εργασίας πάνω στη Θαλάσσια Πολιτική με στόχο την έναρξη ευρέων διαβουλεύσεων για μια μελλοντική Θαλάσσια Πολιτική για την Ένωση».

ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ

Μετά από έναν σχεδόν χρόνο, στις 07 Ιουνίου 2006, υιοθετήθηκε η Πράσινη Βίβλος για μια μελλοντική Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Πράσινη Βίβλος αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς τη διεξαγωγή δημόσιας συζήτησης για τη διαμόρφωση μιας σφαιρικής κοινοτικής θαλάσσιας πολιτικής.

Η Πράσινη Βίβλος θέτει τα θεμέλια για μια θαλάσσια πολιτική της ΕΕ η οποία θα παρέχει μια στέρεα βάση για τη διαχείριση των ωκεανών και των θαλασσών, επιτρέποντας την ανάπτυξη ισόρροπων και συνεκτικών πολιτικών και δραστηριοτήτων συναφών προς τη θάλασσα. Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση κατέστη δυνατή χάρη στις συντονισμένες προσπάθειες πολλών υπηρεσιών στους κόλπους της Επιτροπής, με την πολιτική καθοδήγηση μιας διευθύνουσας ομάδας Επιτρόπων. Η Πράσινη Βίβλος εξετάζει τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι ωκεανοί και οι θάλασσες της

Ευρώπης, καθώς και τις προκλήσεις που παρουσιάζονται όταν πρέπει να αξιοποιηθούν πλήρως οι ευκαιρίες αυτές κατά αειφόρο τρόπο θέτοντας ερωτήματα, όπως:

- Πώς πρέπει να διασφαλισθεί η οικονομική πρωτοκαθεδρία και η ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης όχι μόνο στους τομείς της ναυτιλίας, των λιμένων και της ναυπηγικής, αλλά και σε ταχέως αναπτυσσόμενες βιομηχανίες όπως η θαλάσσια βιοτεχνολογία, η παρακολούθηση των ωκεανών και η θαλάσσια ρομποτική, η σύγχρονη υδατοκαλλιέργεια, ο τομέας των κρουαζιερόπλοιων και ο τομέας της παραγωγής ενέργειας από τη θάλασσα;
- Πώς μπορεί να μεγιστοποιηθεί η γνώση για τους ωκεανούς και τις θάλασσες μέσω της επιστημονικής έρευνας και τεχνολογίας και να χρησιμοποιηθεί η γνώση αυτή για να διασφαλισθεί η προστασία των βασικών πόρων των ωκεανών και η αναστροφή της περιβαλλοντικής υποβάθμισης;
- Πώς μπορεί να μεγιστοποιηθεί η ποιότητα της ζωής στις παράκτιες περιοχές και να προωθηθεί η ανάπτυξη του αειφόρου παράκτιου τουρισμού;
- Ποια μέσα μπορούν να αναπτυχθούν και να χρησιμοποιηθούν ώστε να υπάρξει καλύτερη διαχείριση της σχέσης με τη θάλασσα, συμπεριλαμβανομένων της συλλογής δεδομένων, του χωροταξικού σχεδιασμού και των χρηματοδοτικών μέσων;
- Πώς μπορεί να βελτιωθεί η διαχείριση των ναυτιλιακών υποθέσεων ώστε να επιτευχθούν βέλτιστα αποτελέσματα σε περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και πώς μπορεί να προωθηθεί η συνεργασία στις υπεράκτιες δραστηριότητες των κυβερνήσεων;
- Πώς μπορεί να διατηρηθεί και να προβληθεί η ευρωπαϊκή ναυτική κληρονομιά και να ενδυναμωθεί η ναυτική ταυτότητα της Ευρώπης;

Ένα βαθύτερο μήνυμα της Πράσινης Βίβλου είναι ότι δεν υπάρχει πια η πολυτέλεια για μελέτη των ωκεανών και των

θαλασσών αποσπασματικά. Είναι ορατή η πρόκληση της διερεύνησης του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν οι διάφορες τομεακές ναυτιλιακές πολιτικές, καθώς και του τρόπου με τον οποίο μπορούν να συνδυαστούν αυτές, ώστε να αλληλοσυμπληρώνονται και να δημιουργούν συνέργειες, αφού όλες τους σχετίζονται με τον ίδιο βασικό πόρο: τον παγκόσμιο ωκεανό.

ΓΑΛΑΖΙΑ ΒΙΒΛΟΣ

Στις 10 Οκτωβρίου 2007, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τη Γαλάζια Βίβλο παρουσίασε το όραμά της για μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και λεπτομερές σχέδιο δράσης το οποίο προβλέπει ένα φιλόδοξο πρόγραμμα εργασίας για τα επόμενα έτη. Επιστημονικές ανακαλύψεις, τεράστιες πρόοδοι στην τεχνολογική ανάπτυξη, η παγκοσμιοποίηση, η κλιματική αλλαγή και η θαλάσσια ρύπανση μεταβάλλουν ταχύτατα τη σχέση της Ευρώπης με τις θάλασσες και τους ωκεανούς, με όλες τις ευκαιρίες και προκλήσεις που συνεπάγεται αυτό. Μια ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική θα επιτρέψει στην Ένωση να αντιμετωπίσει τις μελλοντικές προκλήσεις. Η παρούσα πρόταση θεμελιώθηκε σε μια εκτενή δημόσια διαβούλευση και αποτελεί το έργο συντονιστικής ομάδας 10 Επιτρόπων με πρόεδρο τον Joe Borg. Η ανακοίνωση και το σχέδιο δράσης συνοδεύονται από έκθεση σχετικά με τα αποτελέσματα της διαβούλευσης, τα οποία δείχνουν ότι οι ενδιαφερόμενοι φορείς στηρίζουν θερμά την πρωτοβουλία της Επιτροπής. Η ανακοίνωση καθώς και το συνοδευτικό σχέδιο δράσης περιλαμβάνουν σειρά συγκεκριμένων μέτρων. Τα μέτρα αυτά καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που κυμαίνονται από τις θαλάσσιες μεταφορές ως την ανταγωνιστικότητα των ναυτιλιακών επιχειρήσεων, την απασχόληση, την επιστημονική έρευνα, την αλιεία και την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και προβλέπουν:

- Έναν Ευρωπαϊκό χώρο θαλάσσιων μεταφορών χωρίς σύνορα
- Την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη θαλάσσια έρευνα

- Ολοκληρωμένες εθνικές θαλάσσιες πολιτικές οι οποίες θα αναπτυχθούν από τα κράτη μέλη
- Ολοκληρωμένο δίκτυο για τη θαλάσσια εποπτεία
- Οδικό χάρτη για τη θαλάσσια χωροταξία των κρατών μελών
- Εξάλειψη της «πειρατικής» αλιείας και καταστροφικών αλιευτικών πρακτικών όπως είναι η αλιεία στην ανοιχτή θάλασσα με τράτες βυθού
- Προώθηση ενός ευρωπαϊκού δικτύου ναυτιλιακών ομίλων
- Αναθεώρηση των απαλλαγών που προβλέπει το εργατικό δίκαιο όσον αφορά τους τομείς της ναυτιλίας και της αλιείας
- Ένα Ευρωπαϊκό δίκτυο θαλάσσιων παρατηρήσεων και δεδομένων
- Μια στρατηγική για τον περιορισμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στις παράκτιες περιοχές.

ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΟΔΟΥ

Δύο χρόνια μετά, στις 15 Οκτωβρίου 2009, στις Βρυξέλλες ανακοινώθηκε η έκθεση προόδου της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών επί της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής της ΕΕ.

Τα συμπεράσματα από την έκθεση αυτή ήταν πολύ ουσιαστικά. Τα δύο χρόνια που μεσολάβησαν από την ανακοίνωση της Γαλάζιας Βίβλου, δημιουργήθηκαν δομές για τακτικές συναντήσεις των εμπλεκόμενων Γενικών Διευθύνσεων, ώστε να εντοπιστούν συνέργειες και να απαλειφθούν πιθανές πολιτικές ασυμφωνίες. Η Επιτροπή αναδιοργάνωσε επίσης τις υπηρεσίες της και διεύρυνε την αποστολή της Γενικής Διεύθυνσης Θαλάσσιων Υποθέσεων και Αλιείας για να εξασφαλίσει συνολικό συντονισμό της πολιτικής και να αναπτύξει οριζόντια εργαλεία όπου απαιτείτο, καθώς και για να λάβει υπόψη τις περιφερειακές ιδιαιτερότητες.

Από θεσμικής πλευράς, η ενεργός εμπλοκή του Συμβουλίου και των κρατών μελών εξασφαλίζεται μέσω των εργασιών του

Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και των ομάδων επαφής ΟΘΠ των κρατών μελών. Οι εν λόγω ομάδες εγγυώνται ότι αξιοποιείται πλήρως η υφιστάμενη εμπειρογνώσσια στις εθνικές διοικήσεις, ότι λαμβάνονται πλήρως υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες των κρατών μελών και των παράκτιων περιοχών και ότι διαμορφώνεται πολιτική συναντίληψη με τη μέγιστη διαφάνεια και αποτέλεσμα.

Όταν εκδόθηκε η Πράσινη Βίβλος, στα κράτη μέλη υφίσταντο λίγες μόλις πρωτοβουλίες για ενοποιημένη προσέγγιση. Δύο χώρες, η Γαλλία και οι Κάτω Χώρες, ανέφεραν ότι διέθεταν διοικητική δομή σε λειτουργία, με αποστολή την οργάνωση του πολιτικού συντονισμού των ζητημάτων που σχετίζονται με τη θάλασσα. Η Πορτογαλία είχε ήδη ξεκινήσει συγκεκριμένες εργασίες για τη διαμόρφωση μιας στρατηγικής για τους ωκεανούς.

Έκτοτε έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος και περισσότερα κράτη μέλη έχουν αναλάβει πρωτοβουλίες προς την ενοποίηση της θαλάσσιας πολιτικής και κοινοποιούν όλο και περισσότερο βέλτιστες πρακτικές όσον αφορά ενοποιημένες προσεγγίσεις θαλάσσιας πολιτικής. Τα παραπάνω συνάδουν πλήρως με τις κατευθυντήριες γραμμές που δημοσίευσε η Επιτροπή τον Ιούνιο 2008¹ και αφορούν οργανωτικές αλλαγές ή/και την κατάρτιση πιο μακροπρόθεσμων ενοποιημένων στρατηγικών για την βιώσιμη ανάπτυξη των θαλάσσιων κλάδων και των παράκτιων περιοχών.

Σημαντικά παραδείγματα αποτελούν το ολλανδικό «Nationaal Waterplan», το γαλλικό «Grenelle de la Mer», το γερμανικό «Entwicklungsplan Meer», ο σουηδικός νόμος για την συνεκτική θαλάσσια πολιτική, το πολωνικό διυπηρεσιακό σχέδιο θαλάσσιας πολιτικής και το «Marine Bill» του Ηνωμένου Βασιλείου.

Βήματα προς την κατεύθυνση αυτή έκαναν και η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Σλοβενία. Συναφείς δραστηριότητες αναφέρουν το Βέλγιο, η Βουλγαρία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Δανία, η Ιταλία, η Ελλάδα, η Φινλανδία και η Ισπανία.

¹ COM (2008) 395 τελικό της 26.6 2008

Οι παράκτιες περιφέρειες ήσαν από την αρχή πλήρεις εταίροι της ΟΘΠ. Βρίσκονται σε καλύτερη θέση να προσδιορίσουν τι απαιτείται για την εφαρμογή της πολιτικής σε τοπικό επίπεδο και στο επίπεδο κάθε θαλάσσιας λεκάνης. Επέδειξαν επίσης μεγάλη ικανότητα συνεργασίας με τις εθνικές τους αρχές καθώς και με περιφέρειες από άλλα κράτη μέλη για την προώθηση ενοποιημένων λύσεων για τα ζητήματα που σχετίζονται με τη θάλασσα. Η Συνέλευση των περιφερειακών παράκτιων περιοχών της Ευρώπης (CPMR), στην οποία συμμετέχουν 160 περίπου ευρωπαϊκές περιφέρειες, παρακολουθεί στενά την πρόοδο του σχεδίου δράσης μέσω τακτικών εργασιών στις συναντήσεις της ομάδας εργασίας *Aquamarina*, που συγκροτήθηκε για την προώθηση των δράσεων της ΟΘΠ σε περιφερειακό επίπεδο.

Στα πλαίσια αυτά αξίζει να υπογραμμιστούν τρεις σημαντικές πρωτοβουλίες:

- Τα πρώτα περιφερειακά σχέδια δράσης για την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική - το θαλάσσιο σχέδιο Asturias² και το θαλάσσιο σχέδιο δράσης Schleswig-Holstein³.
- Ο χάρτης των ακτών της Βρετανίας της 29ης Απριλίου 2009⁴.
- Ο άτλας «Channel Spaces – A world within Europe»⁵ του Arc Manche του Νοεμβρίου 2008 αποτελεί το καλύτερο πρακτικό παράδειγμα τεκμηρίωσης διακρατικών θαλάσσιων σχέσεων.

Η Επιτροπή έχει υπόψη της και άλλες περιφέρειες που ακολουθούν καινοτόμες ενοποιημένες πολιτικές για την παράκτια και θαλάσσια διακυβέρνηση και τις υποστηρίζει πλήρως.

Μετά την ενθουσιώδη ανταπόκριση στη διαδικασία διαβούλευσης που διεξήχθη το 2006, οι εμπλεκόμενοι διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην θέσπιση της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής για

² Βλέπε «inforegio panorama», αριθ. 23 του Σεπτεμβρίου 2007, ISSN 1608-389X

³ Landesinitiative Zukunft Meer, βλέπε <http://www.schleswig-holstein.de>

⁴ Charte des espaces côtiers Bretons, βλέπε <http://www.bretagne.fr/>

⁵ Espace Manche : un monde en Europe, βλέπε <http://www.arcmanche.com>

την ΕΕ. Φορείς σε επίπεδο περιφερειών, επιχειρήσεων και ΜΚΟ πρώτοι υποστήριξαν την ανάγκη ενοποίησης των πολιτικών της ΕΕ που επηρεάζουν τις θάλασσες, τους θαλάσσιους κλάδους και τις παράκτιες περιφέρειες. Οι εισηγήσεις τους εξασφάλισαν τις βάσεις για καινοτόμες έννοιες και εργαλεία.

Η προαναφερθείσα CPMR, το Φόρουμ Ναυτιλιακών Βιομηχανιών⁶ (MIF) που αντιπροσωπεύει σήμερα 25 ναυτιλιακές επαγγελματικές ενώσεις και το ευρωπαϊκό δίκτυο των ναυτιλιακών ομίλων⁷ αποδείχτηκαν ενεργοί υποστηρικτές της ΟΘΠ της ΕΕ. Μεγάλες περιβαλλοντικές ΜΚΟ συμμετέχουν επίσης ενεργά στη διαδικασία της ΟΘΠ.

Το συνέδριο των εμπλεκόμενων παραγόντων που διοργανώνεται κατά την Ευρωπαϊκή Ημέρα Θάλασσας καθιερώθηκε ως η ετήσια εκδήλωση όπου πραγματοποιούνται εξαιρετικά παραγωγικές ανταλλαγές μεταξύ διαφορετικών τομέων⁸. Η Επιτροπή θα υποστηρίξει περαιτέρω την αυξημένη συμμετοχή των εμπλεκόμενων στην εν λόγω εκδήλωση. Ταυτόχρονα οι εμπλεκόμενοι θα ενθαρρυνθούν να οργανώσουν εκ νέου αποκεντρωμένες εκδηλώσεις με επίκεντρο την Ευρωπαϊκή Ημέρα Θάλασσας στις 20 Μαΐου, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην ΟΘΠ σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Εκδηλώθηκαν πρόσφατα πολύ ενθαρρυντικά σημάδια ότι οι εμπλεκόμενοι στην ΟΘΠ παράγοντες δημιουργούν τις δικές τους μονιμότερες δομές ανταλλαγών. Παρόλο που η ερευνητική κοινότητα, οι περιφερειακοί οργανισμοί, οι βιομηχανίες που σχετίζονται με τη θάλασσα και οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν παραδοσιακά τα δικά τους μέσα για να ανταλλάσουν απόψεις με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, ο δημόσιος διάλογος μεταξύ των διάφορων ομάδων συμφερόντων αποτελούσε την εξαίρεση. Η Επιτροπή θα

⁶ Βλέπε <http://www.mif-eu.org>

⁷ <http://www.european-network-of-maritime-clusters.eu/>

⁸ Πλήρης τεκμηρίωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ημέρα Θάλασσας 2009 διατίθεται στην εξής διεύθυνση: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/maritimeday/index_en.html

ενισχύσει την στήριξη που παρέχει στην αυτοοργάνωση των εμπλεκόμενων από τους διάφορους κλάδους.

ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Η Γαλάζια Βίβλος εντόπισε την ανάγκη για οριζόντια εργαλεία τα οποία πρέπει να διέπουν την ΟΘΠ, όπως: θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, ενοποιημένη επιτήρηση και συγκρότηση βάσης γνώσεων περί των θαλασσών. Η ανάπτυξη των τριών αυτών εργαλείων έχει προχωρήσει καλά και μπορούν να αναφερθούν τα πρώτα σημαντικά αποτελέσματα.

θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός (ΘΧΣ) και ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών (ΟΔΠΖ)

Η αύξηση των δραστηριοτήτων στις ευρωπαϊκές θάλασσες οδηγεί σε μεγαλύτερο ανταγωνισμό για περιορισμένο θαλάσσιο χώρο. Ο ΘΧΣ αποτελεί βασικό μέσο για την εξισορρόπηση των τομεακών συμφερόντων και την επίτευξη βιώσιμης χρήσης των θαλάσσιων πόρων χρησιμοποιώντας ως βασική αρχή την προσέγγιση με βάση το οικοσύστημα. Αποτελεί διαδικασία που παρέχει σταθερό, αξιόπιστο και προσανατολισμένο πλαίσιο σχεδιασμού για τις δημόσιες αρχές και τους εμπλεκόμενους, ώστε να συντονίσουν τις ενέργειές τους και να βελτιστοποιήσουν τη χρήση του θαλάσσιου χώρου προς όφελος της οικονομικής ανάπτυξης και του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η Επιτροπή εξέδωσε το 2008 την ανακοίνωση «Ένας οδικός χάρτης για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό: επίτευξη κοινών αρχών στην ΕΕ»⁹. Σε αυτήν καθορίζονται 10 βασικές αρχές και επιδιώκεται ο διάλογος σχετικά με την ανάπτυξη κοινής προσέγγισης από τα κράτη μέλη, με την οποία ενθαρρύνεται η εφαρμογή του ΘΧΣ σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο.

⁹ COM (2008) 791 τελικό της 25.11.2008

Στις συζητήσεις που οργάνωσε η Επιτροπή το 2009¹⁰, οι εμπλεκόμενοι από όλους τους συναφείς θαλάσσιους κλάδους ενέκριναν τις 10 βασικές αρχές και τις χαρακτήρισαν ως κατάλληλες, ενδεδειγμένες και ως σημαντική βάση για την ανάπτυξη του ΘΧΣ σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Επιτροπή δρομολόγησε επίσης δύο προπαρασκευαστικές δράσεις στη Βαλτική Θάλασσα (ως μέρος της Στρατηγική της ΕΕ για την περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας) και στην Βόρεια Θάλασσα/στον Βορειοανατολικό Ατλαντικό με στόχο την ανάπτυξη των πτυχών του ΘΧΣ που αφορούν τη διασυνοριακή συνεργασία, καθώς και μελέτη του δυναμικού του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού στη Μεσόγειο Θάλασσα και του οικονομικού οφέλους του ΘΧΣ.

Με βάση τη σύσταση της Γαλάζιας Βίβλου της Επιτροπής για τη δημιουργία συστήματος ανταλλαγών βέλτιστων πρακτικών στον τομέα της ανάπτυξης της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών (ΟΔΠΖ), η Επιτροπή δρομολόγησε το 2009 έργο υποστήριξης για να στηρίξει την κοινοποίηση βέλτιστων πρακτικών και να προωθήσει την αποτελεσματική εφαρμογή της ΟΔΠΖ¹¹. Στο τέλος του 2008, το Συμβούλιο υπέγραψε το πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών στο πλαίσιο της σύμβασης της Βαρκελώνης.

Ενοποίηση της θαλάσσιας επιτήρησης

Η ενοποίηση της θαλάσσιας επιτήρησης αναμένεται να οδηγήσει σε αποτελεσματικότερες επιχειρήσεις στη θάλασσα και σε μείωση του λειτουργικού κόστους. Η δυναμική εξοικονόμηση σε επίπεδο ΕΕ είναι σημαντική με δεδομένη την αυξανόμενη ανάγκη για εντοπισμό, παρακολούθηση, παρεμπόδιση και έλεγχο παράνομων δραστηριοτήτων στη θάλασσα, καθώς και για την πρόληψη θαλάσσιων ατυχημάτων, τον εντοπισμό παράνομων απορρίψεων πετρελαίου, την παρακολούθηση των αλιευτικών δραστηριοτήτων και την προστασία του περιβάλλοντος.

¹⁰ http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/spatial_planning_en.html#6

¹¹ <http://ec.europa.eu/environment/iczm/ourcoast.htm>

Μέχρι σήμερα η Επιτροπή έχει καταρτίσει λεπτομερείς ανασκοπήσεις των διάφορων εθνικών, περιφερειακών και ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών στον τομέα της ενοποίησης της θαλάσσιας επιτήρησης¹², έχει ολοκληρώσει μελέτη περί των νομικών και κανονιστικών πτυχών της ενοποίησης της θαλάσσιας επιτήρησης και έχει πραγματοποιήσει απογραφή από κοινού με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας και το στρατιωτικό επιτελείο της ΕΕ ανταποκρινόμενη σε αίτημα του Συμβουλίου Άμυνας¹³. Δημοσίευσε επίσης δύο προσκλήσεις για υποβολή προτάσεων συνολικού ύψους 5,7 εκατ. €¹⁴ για έργα δοκιμαστικής εφαρμογής στον τομέα της ενοποίησης της επιτήρησης που προωθούν τη στενότερη συνεργασία μεταξύ εθνικών αρχών στη Μεσόγειο και σε λεκάνη της Βόρειας Θάλασσας.

Οι δράσεις αυτές ενισχύσει σημαντικά τον εσωτερικό συντονισμό στο πλαίσιο των υπηρεσιών της Επιτροπής και με τα κράτη μέλη επί αυτού του ευαίσθητου ζητήματος. Η ανακοίνωση «Προς την ενοποίηση της θαλάσσιας επιτήρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση»¹⁵ στηρίζεται στις μέχρι σήμερα εργασίες και θέτει κατευθυντήριες αρχές για τη θέσπιση ενός κοινού περιβάλλοντος χρησιμοποίησης των πληροφοριών για τον θαλάσσιο τομέα της ΕΕ με βάση υφιστάμενες και νέες ικανότητες επιτήρησης, συμπεριλαμβανομένων και προεπιχειρησιακών υπηρεσιών GMES. Θα απαιτηθούν εκτεταμένες διαβουλεύσεις μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών για να μεταφραστούν οι εν λόγω αρχές σε πολιτική.

Δημιουργία βάσης γνώσεων σχετικά με τις θάλασσες

Δεν είναι δυνατόν να υπάρξει θαλάσσια πολιτική χωρίς κατάλληλα δεδομένα και γνώσεις περί των θαλασσών και των ακτών της Ευρώπης. Μέχρι σήμερα, οι γνώσεις περί των θαλασσών

¹² SEC(2008) 2337

¹³ COSDP 949, PESC 1366

¹⁴ Προσκλήσεις υποβολής προτάσεων MARE/2008/13 και 2009/04

¹⁵ COM(2009) 538 τελικό της 14.10.2009 και SEC(2009) 1341

παραμένουν πολύ κατακερματισμένες και αναποτελεσματικές από πλευράς κόστους. Το ευρωπαϊκό δίκτυο θαλάσσιων παρατηρήσεων και δεδομένων (EMODNET) που αναγγέλλεται στην Γαλάζια Βίβλο αποσκοπεί στην μείωση της αβεβαιότητας όσον αφορά τις γνώσεις περί των θαλασσών καθώς και στον περιορισμό του λειτουργικού κόστους για όσους χρησιμοποιούν θαλάσσια δεδομένα. Οι υφιστάμενες βάσεις δεδομένων και τα υπάρχοντα προγράμματα παρατήρησης πρέπει να αξιολογηθούν από πλευράς κάλυψης, διακριτικής ικανότητας και συχνότητας συλλογής δεδομένων. Τα δεδομένα που προέρχονται από διάφορες πηγές πρέπει να συγκεντρωθούν κατά πλήρη και συμβατό τρόπο και να καταστούν προσβάσιμα ως εργαλείο καλύτερης διακυβέρνησης. Βρίσκονται σε εξέλιξη σημαντικές προπαρασκευαστικές πράξεις για τη συλλογή στιβάδων δεδομένων για υδρογραφία, γεωλογία, βιολογία και χημεία σε επίπεδο θαλάσσιας λεκάνης. Η Επιτροπή έχει συλλέξει, μέσω της στατιστικής της υπηρεσίας, κοινωνικοοικονομικά δεδομένα σε επίπεδο θαλάσσιας λεκάνης και έχει εντοπίσει σειρά αναλυτικών προκλήσεων.

Ο Ευρωπαϊκός Ατλαντας των Θαλασσών αποσκοπεί στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης του κοινού για τα θαλάσσια ζητήματα.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Το σχέδιο δράσης προέβλεπε τομεακές δράσεις σε όλους τους συναφείς τομείς πολιτικής που σχετίζονται με τη θάλασσα, δηλαδή τις μεταφορές, το περιβάλλον, την ενέργεια, τη βιομηχανία, την απασχόληση, την έρευνα, την αλιεία, τις εξωτερικές σχέσεις και άλλους. Δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην υιοθέτηση ενοποιημένης προσέγγισης, στην ανάλυση των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων αυτών πολιτικών, στον εντοπισμό συνεργειών και στη μείωση των ασυμφωνιών μεταξύ των τομέων. Στο πλαίσιο ορισμένων τομεακών πολιτικών αναλήφθηκαν σημαντικές πρωτοβουλίες με έντονη επικέντρωση στην ενοποίηση. Η υλοποίησή τους κατά τα επόμενα έτη θα επηρεάσει άμεσα την ανάπτυξη

οριζόντιων προσεγγίσεων στο ευρύτερο πλαίσιο της ΟΘΠ. Πρέπει να υπογραμμιστούν δύο σημαντικές περιπτώσεις:

Η στρατηγική για θαλάσσια και ναυτιλιακή έρευνα¹⁶ είναι ιστορικά η πρώτη ευρωπαϊκή στρατηγική προώθησης της θαλάσσιας έρευνας. Η εν λόγω στρατηγική αποτελεί πρωτοποριακή δράση για την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας που προωθεί την επιστημονική αριστεία και την ανάπτυξη προηγμένων καινοτομιών μέσω καλύτερης ενοποίησης υφιστάμενων ερευνητικών προσπαθειών, αλλά και μέσω της ανάπτυξης νέων ικανοτήτων στο πλαίσιο του διεπιστημονικού χαρακτήρα των θεμάτων. Αυτή η ενοποιημένη ερευνητική στρατηγική θα συμβάλλει στην εξυπηρέτηση βασικών κλάδων της θαλάσσιας οικονομίας, από την ενέργεια, τη ναυτιλία και τις νέες γαλάζιες βιοτεχνολογίες, μέχρι το επίκεντρο των στόχων της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ.

Η οδηγία πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική¹⁷, που αποτελεί τον περιβαλλοντικό πυλώνα της ΟΘΠ, απαιτεί από τα κράτη μέλη να πετύχουν καλή περιβαλλοντική κατάσταση για τα θαλάσσια ύδατά τους μέχρι το 2020, προστατεύοντας έτσι τον πόρο που αποτελεί τη βάση από την οποία εξαρτώνται οι οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες οι οποίες σχετίζονται με τη θάλασσα. Η εφαρμογή της οδηγίας αυτής θα επωφεληθεί από την περαιτέρω ανάπτυξη οριζόντιων εργαλείων της ΟΘΠ, όπως ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός και το EMODNET, ενώ αντίστοιχα την περαιτέρω ανάπτυξη της ΟΘΠ θα εξασφαλίσουν διάφορες δράσεις που απαιτούνται για την εφαρμογή της, όπως η κοινωνικοοικονομική ανάλυση των σχετιζόμενων με τη θάλασσα ανθρώπινων δραστηριοτήτων, η οποία αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το 2012 και σε τακτά διαστήματα στη συνέχεια. Στην Κοινή Αλιευτική Πολιτική, που συνδέεται στενά με την οδηγία πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική, έχει ήδη ενσωματωθεί ως ευρύτερη αρχή η προσέγγιση με βάση το

¹⁶ COM (2008) 534 τελικό της 3.9 2008.

¹⁷ Οδηγία 2008/56/ΕΚ της 17^{ης} Ιουνίου 2008

οικοσύστημα. Όσον αφορά τα παγκόσμια κοινά αγαθά, η ΕΕ πρωτοστατεί στη διαμόρφωση της πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο και έχει εκδώσει κανονισμό σχετικά με την προστασία των ευπαθών θαλάσσιων οικοσυστημάτων στην ανοικτή θάλασσα από τις δυσμενείς επιπτώσεις των αλιευτικών εργαλείων βυθού¹⁸.

Επιπλέον, εκτός από τις ανωτέρω ενοποιημένες εξελίξεις στο πλαίσιο ορισμένων τομεακών πολιτικών, η Επιτροπή βελτίωσε με επιτυχία τον συντονισμό και την διαμόρφωση μιας στρατηγικότερης οριζόντιας προσέγγισης όσον αφορά τη χάραξη τομεακής πολιτικής, που αναμένεται να έχει συνεχή θετική επίδραση και θα συνεχίσει να αναπτύσσεται περαιτέρω.

Έτσι, στις 13 Νοεμβρίου 2008 η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση περί της αιολικής ενέργειας ανοικτής θάλασσας¹⁹, στην οποία προσδιορίζονται οι προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για να αξιοποιηθεί το δυναμικό της Ευρώπης στον τομέα της αιολικής ενέργειας ανοικτής θάλασσας. Ζωτική σημασία στο ζήτημα αυτό έχει η συμβολή του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού στην βιώσιμη ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας ανοικτής θάλασσας.

Στα συμπεράσματά του σχετικά με την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική της 8ης Δεκεμβρίου 2008, το Συμβούλιο χαιρέτησε αυτή την ανακοίνωση ως σημαντική συμβολή στην ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική, και δήλωσε ότι απαιτούνται περαιτέρω εργασίες για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ανοικτής θάλασσας πλην της αιολικής, συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας από κύματα, παλίρροιες, ρεύματα και από διαφορές θερμοκρασίας²⁰.

Με χρηματοδότηση από την πολιτική συνοχής της ΕΕ κατά την περίοδο 2007–2013 υποστηρίζονται σημαντικά προγράμματα με σαφή θαλάσσια διάσταση π.χ. στα Ελληνικά νησιά και την Βαλτική

¹⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 734/2008, ΕΕ L 201 της 30.7.2008, σ. 8.

¹⁹ COM (2008) 768 τελικό της 13.11.2008.

²⁰ Σημείο 8 του εγγράφου 16503/1/08 Rev 1 του Συμβουλίου της 5.12.2008

θάλασσα. Επιπλέον, η πολιτική συνοχής υποστηρίζει προγράμματα για όλες τις άκρως απόκεντρες περιοχές, με σημαντικές ευκαιρίες χρηματοδότησης για δράσεις που σχετίζονται με τη θάλασσα.

Στη Στρατηγική θαλάσσιων μεταφορών 2009-2018²¹ παρουσιάζονται οι κύριοι στόχοι του ευρωπαϊκού συστήματος θαλάσσιων μεταφορών για τα επόμενα χρόνια. Προσδιορίζονται τομείς ζωτικής σημασίας στους οποίους οι δράσεις της ΕΕ θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα του κλάδου, ενώ ταυτόχρονα θα προωθούν την ποιοτική ναυτιλία και θα ενισχύουν την ασφάλεια και τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιδόσεις.

Ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο αυτό έχει η ανακοίνωση και το σχέδιο δράσης με στόχο τη δημιουργία ευρωπαϊκού χώρου θαλάσσιων μεταφορών χωρίς σύνορα²². Τα προταθέντα μέτρα, κυρίως στον τομέα των τελωνειακών και υγειονομικών επιθεωρήσεων, απαιτούν υψηλό βαθμό διατομεακής συνεργασίας. Θα απλοποιήσουν και θα επιταχύνουν τις διοικητικές διαδικασίες για τις θαλάσσιες μεταφορές μεταξύ λιμένων που βρίσκονται στην ΕΕ, και θα επεκτείνουν την εσωτερική αγορά στις ενδοκοινοτικές θαλάσσιες μεταφορές. Αυτό θα προωθήσει τις θαλάσσιες μεταφορές μικρών αποστάσεων στην Ευρώπη και θα δημιουργήσει νέες ευκαιρίες για ανάπτυξη και θέσεις απασχόλησης.

Για να βελτιωθούν οι συνθήκες εργασίας των ναυτικών, στοιχεία της σύμβασης ναυτικής εργασίας του 2006 ενσωματώθηκαν στο κοινοτικό δίκαιο²³. Η Επιτροπή εργάζεται επίσης με αντικείμενο την επαναξιολόγηση των εξαιρέσεων των ναυτεργατών από τμήματα της ευρωπαϊκής εργατικής και κοινωνικής νομοθεσίας.

²¹ COM (2009) 8 τελικό της 21.1 2009.
²² COM (2009) 10 τελικό της 21.1 2009.
²³ Οδηγία 2009/13/EK.

Η ΟΘΠ έχει επίσης αυξήσει σαφώς τον συντονισμό σε πολλές ακόμη συναφείς πολιτικές της ΕΕ συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που αφορούν την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και των λιμένων· την προώθηση των ναυτιλιακών ομίλων· την υποστήριξη του ευρωπαϊκού κλάδου των ναυπηγείων και ναυτικού εξοπλισμού όπως αναπτύσσεται στην διαδικασία LeaderSHIP 2015· την ανάπτυξη βιώσιμου παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού· και την στρατηγική της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

Άλλες τομεακές πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τη θάλασσα και έχουν δρομολογηθεί από την Επιτροπή, καθώς και σειρά εγγράφων της Επιτροπής που δεν συνδέονται άμεσα με τη θάλασσα, αλλά ωστόσο περιέχουν σαφή θαλάσσια διάσταση, αναφέρονται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την παρούσα έκθεση προόδου²⁴.

Συμπερασματικά, η Επιτροπή εστίασε στην ανάπτυξη οριζόντιων και τομεακών δράσεων που υποστηρίζουν την αειφόρο ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών και των θαλάσσιων κλάδων. Ταυτόχρονα όμως αντιμετώπισε με ιδιαίτερη προσοχή την εφαρμογή στρατηγικότερης και πιο ενοποιημένης προσέγγισης στη διαμόρφωση τομεακών πολιτικών που σχετίζονται με τη θάλασσα, γεγονός που αναμένεται να έχει διαρκή θετική επίδραση και που θα συνεχίσει να αναπτύσσεται περαιτέρω.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

Οι θαλάσσιες λεκάνες της Ευρώπης χαρακτηρίζονται από εξαιρετική ποικιλομορφία. Τα οικοσυστήματα και οι οικονομίες τους έχουν διαμορφωθεί χάρη σε διάφορες γεωγραφικές, κλιματικές, ιστορικές, πολιτικές και ανθρώπινες επιρροές. Αν και οι γενικές αρχές που διέπουν την ΟΘΠ είναι οι ίδιες παντού, η εφαρμογή της πολιτικής απαιτεί να μεταφραστούν σε επικεντρωμένες στρατηγικές και συγκεκριμένα μέτρα διαμορφωμένα ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε θαλάσσιας λεκάνης. Συνεπώς,

²⁴ SEC(2009) 1343

η Επιτροπή υιοθέτησε για την εφαρμογή της ΟΘΠ μια προσέγγιση με βάση την θαλάσσια λεκάνη, προσέγγιση της οποίας η θεμελιώδης παραδοχή είναι ότι κάθε θαλάσσια περιοχή είναι μοναδική και απαιτεί εξατομικευμένη προσοχή για την εξισορρόπηση των χρήσεών της κατά βιώσιμο τρόπο. Παρομοίως, οι περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες των ποικίλων θαλασσών της Ευρώπης αποτελούν ζωτικό στοιχείο της οδηγίας πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική η οποία αναγνωρίζει διαφορετικές θαλάσσιες περιοχές.

Η ενίσχυση της συνεργασίας στο πλαίσιο αυτών των θαλάσσιων περιοχών αποτελεί συνεπώς σημαντικό δομικό στοιχείο για την επιτυχή εφαρμογή της ΟΘΠ.

Μέχρι σήμερα η Επιτροπή έχει προτείνει περιφερειακές προσεγγίσεις για την Αρκτική και τη Μεσόγειο Θάλασσα και έχει δρομολογηθεί στρατηγική για την Βαλτική Θάλασσα.

Έτσι, στην ανακοίνωση «Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η περιοχή της Αρκτικής»²⁵ παρουσιάζονται συγκεκριμένες προτάσεις για την προστασία και διατήρηση της Αρκτικής σε συνδυασμό με τον πληθυσμό της, την προώθηση της αειφόρου εκμετάλλευσης των πόρων και τη βελτίωση της πολυμερούς διακυβέρνησης. Η Επιτροπή σκοπεύει να ενισχύσει την συμμετοχή της στο συμβούλιο της Αρκτικής και να ενισχύσει το διάλογο με τα κράτη της Αρκτικής και συναφείς εμπλεκόμενους παράγοντες.

Τον Ιούνιο 2009 η Επιτροπή πρότεινε τη Στρατηγική της ΕΕ για την περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας²⁶. Πρόκειται για την πρώτη μακροπεριφερειακή στρατηγική της ΕΕ η οποία πραγματεύεται περιβαλλοντικές προκλήσεις, ζητήματα που σχετίζονται με την ενέργεια και τις μεταφορές, το δυναμικό οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και ζητήματα ασφάλειας και προστασίας. Με την έντονη θαλάσσια διάσταση και την

²⁵ COM (2008) 763 τελικό της 20.11.2008.

²⁶ COM(2009) 248 τελικό και SEC(2009) 712 της 10.06.2009.

ενοποιημένη προσέγγιση, η Στρατηγική αποτελεί ένα σημαντικό πρώτο βήμα προς την περιφερειακή εφαρμογή της ΟΘΠ στη Βαλτική. Θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων στην περιοχή αυτή όχι μόνο μέσω του ενισχυμένου εσωτερικού συντονισμού στο πλαίσιο των κρατών μελών, αλλά επίσης και μέσω των διασυνοριακών δικτύων και της καλής συνεργασίας με την Ρωσία.

Η ανακοίνωση της Επιτροπής για τη Μεσόγειο²⁷ υποδεικνύει προωθημένους τρόπους για την θέσπιση ενοποιημένης θαλάσσιας πολιτικής στο πολύπλοκο πολιτικό πλαίσιο της περιοχής. Η διαχείριση της Μεσογείου, μιας ημίκλειστης θάλασσας με πολύ πυκνοκατοικημένες ακτές, είναι δυνατή μόνο μέσω εκτεταμένου διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ των μεσογειακών κρατών μελών της ΕΕ, καθώς και με τα παράκτια κράτη που δεν είναι μέλη της ΕΕ. Στην ανακοίνωση υποδεικνύονται εναλλακτικές επιλογές για τη βελτίωση της διακυβέρνησης των θαλάσσιων ζητημάτων και για να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη συμμετοχή των παράκτιων κρατών στη διαχείριση του θαλάσσιου χώρου.

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Κατά την τελευταία διετία η ΟΘΠ επιβεβαιώθηκε ως μια πολλά υποσχόμενη πολιτική που συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη, την απασχόληση και την περιβαλλοντική αειφορία των παράκτιων περιοχών της Ευρώπης και πέρα από αυτές. Αν και πολύ πρόσφατη, αυτή η νέα πολιτική της ΕΕ έχει ήδη αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο η Ευρώπη αντιμετωπίζει τους θαλάσσιους και τους παράκτιους πόρους της.

Μετά από τρία χρόνια έντονων διαβουλεύσεων, είναι σημαντικό να διατηρηθεί αυτή η δυναμική προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ουσιαστικές μεσο- και μακρο-πρόθεσμες προκλήσεις στους τομείς της προστασίας του περιβάλλοντος, της οικονομικής ανάπτυξης και της ευημερίας. Η διπλή επίπτωση της κλιματικής

²⁷ «Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο», COM(2009) 466 τελικό της 11.09.2009

αλλαγής και της οικονομικής κρίσης γίνεται ιδιαίτερα αισθητή στον κόσμο της θάλασσας: οι ωκεανοί είναι βασικοί παράγοντες του κλίματος μας και οι θαλάσσιοι κλάδοι είναι βασικοί συντελεστές της παγκοσμιοποίησης και της ευημερίας. Είναι συνεπώς σημαντική η αποδέσμευση του οικονομικού δυναμικού της θαλάσσιας Ευρώπης, η βελτιστοποίηση των κυβερνητικών δράσεων στις θάλασσες και η περαιτέρω διερεύνηση των συνεργειών που επιτρέπουν αμοιβαία ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής σταθερότητας.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι ανωτέρω στόχοι θα επιτευχθούν με τον καλύτερο τρόπο μέσω συνδυασμένης προόδου σε έξι στρατηγικές κατευθύνσεις.

Η **ενοποιημένη θαλάσσια διακυβέρνηση** πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω. Η πρόοδος που έχει καταγραφεί κατά τα τελευταία χρόνια πρέπει να μεταφραστεί σε αποτελεσματικές ενοποιημένες δομές σε όλα τα επίπεδα της διακυβέρνησης. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, τα κράτη μέλη και οι παράκτιες περιφέρειες έχουν ιδιαίτερη ευθύνη να εξασφαλίσουν πολιτική ενοποίηση σε αρχικά στάδια και την υιοθέτηση συνεκτικών, συνδυασμένων θεματολογίων για τις θαλάσσιες υποθέσεις, αντιμαχόμενα περαιτέρω την υπεροχή της μεμονωμένης αντιμετώπισης των τομεακών πολιτικών. Η συμμετοχή των εμπλεκόμενων στη χάραξη της θαλάσσιας πολιτικής πρέπει επίσης να ενταχθεί μονιμότερα στις δομές της διακυβέρνησης. Αυτό θα οδηγήσει επίσης σε εντονότερο διάλογο μεταξύ της ΕΕ, των κυβερνήσεων των κρατών μελών και των παράκτιων περιφερειών, που συχνά κατέχουν ζωτική εμπειρογνώσια απαραίτητη για την ενοποιημένη προσέγγιση των θαλάσσιων υποθέσεων. Για τον ίδιο λόγο πρέπει να υποστηριχθεί η δημιουργία ενός διατομεακού βάθρου για τον διάλογο με τους ενδιαφερόμενους για τις θαλάσσιες υποθέσεις.

Τα **οριζόντια εργαλεία πολιτικής** έχουν εξαιρετικά μεγάλη σημασία για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, την

παρακολούθηση του περιβάλλοντος, την ασφάλεια, την προστασία και την επιβολή του νόμου στους ωκεανούς και τις θάλασσες της Ευρώπης. Ιδιαίτερα ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, σε συνδυασμό με τις εκτεταμένες γνώσεις περί θαλασσών, μπορεί να αποδεσμεύσει σημαντικές οικονομικές επενδύσεις και να βελτιώσει δραστικά τον τρόπο με τον οποίο διαχειριζόμαστε τους θαλάσσιους χώρους μας, διατηρώντας τα οικοσυστήματά τους. Πρέπει να καταστεί πρακτικό εργαλείο σε όλα τα συναφή επίπεδα διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων και των σχετικών μηχανισμών για να εξασφαλιστεί η από κοινού λήψη αποφάσεων σχετικά με τις διασυνοριακές επενδύσεις. Η ενοποίηση της θαλάσσιας επιτήρησης έχει τη δυνατότητα να διαφοροποιήσει τον τρόπο υλοποίησης, από τις εθνικές αρχές, βασικών πολιτικών στόχων όπως η καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, η ασφάλεια της εμπορικής ναυτιλίας και η προστασία των φυσικών πόρων. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή οφείλουν να συνεχίσουν τη συνεργασία τους επί των θεμάτων αυτών έτσι ώστε οι διαδικασίες που δρομολογήθηκαν κατά την τελευταία διετία να αποδώσουν τους αναμενόμενους καρπούς.

Ο ορισμός των ορίων της αειφορίας των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που θα επηρεάσουν το θαλάσσιο περιβάλλον κατά τα επόμενα έτη, στο πλαίσιο της οδηγίας πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική, θα εξασφαλίσει σαφήνεια και θα προσδιορίσει μια βάση για την ανάπτυξη όλων των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στις συσσωρευτικές τους επιπτώσεις. Συνεπώς, η εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας θα παραμείνει στόχος ζωτικής σημασίας της ΟΘΠ, στο πλαίσιο της οποίας πρέπει επίσης να αναπτυχθεί προς το σκοπό αυτό η αναγκαία συνεργασία μεταξύ όλων των συναφών τομέων και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων της επιστήμης που αφορά τις θάλασσες και της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον.

Οι **στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες** διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο για την επιτυχή άσκηση της ΟΘΠ. Στο πλαίσιο των στρατηγικών αυτών είναι δυνατόν να προσαρμοστούν οι προτεραιότητες και τα εργαλεία της πολιτικής στα ιδιαίτερα γεωγραφικά, οικονομικά και πολιτικά περιβάλλοντα κάθε μεγάλης θαλάσσιας περιοχής. Η συνεργασία με τα κράτη μέλη και η διακρατική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και με τις περιφέρειες που περιβάλλουν μια θαλάσσια λεκάνη είναι ζωτικό στοιχείο επιτυχίας και, όπου απαιτείται, αυτή πρέπει να συνοδεύεται από τον κατάλληλο διάλογο με τρίτες χώρες που περιβάλλουν από κοινού με την ΕΕ μια θαλάσσια λεκάνη. Η δράση στο επίπεδο των θαλάσσιων λεκανών μπορεί επίσης να αποδειχτεί χρήσιμη για την προβολή θετικών παραδειγμάτων και βέλτιστων πρακτικών.

Για τη **διεθνή διάσταση της ΟΘΠ²⁸** θα απαιτηθεί μεγαλύτερη προσοχή, όπως φαίνεται και στην ιδιαίτερη ανακοίνωση που δημοσιεύεται μαζί με την παρούσα έκθεση. Η Ευρώπη πρέπει να αναλάβει ηγετικό ρόλο για τη βελτίωση της παγκόσμιας θαλάσσιας διακυβέρνησης όπως έχει κάνει στους τομείς της πειρατείας ή όσον αφορά τις καταστρεπτικές αλιευτικές πρακτικές. Η Επιτροπή σκοπεύει να ενισχύσει τον διάλογο με περιορισμένο αριθμό σημαντικών θαλάσσιων εταίρων καθώς και τη συμμετοχή της σε διεθνή βήματα και άτυπες διαδικασίες.

Η άσκηση της ΟΘΠ, στο σημερινό πλαίσιο της οικονομικής δυσπραγίας, πρέπει **να επανεστιαστεί στην αειφόρο οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση και την καινοτομία**. Συνεπώς, στο μέλλον, η ΕΕ πρέπει να διερευνήσει τις συνέργειες μεταξύ της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής και της ΟΘΠ, να προωθήσει την παραγωγή ενέργειας από τη θάλασσα, συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και την αυξημένη χρήση της θάλασσας για την μεταφορά ενέργειας μέσω αγωγών, υποθαλάσσιων

²⁸ «Αναπτύσσοντας τη διεθνή διάσταση της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης» COM (2009) 536 τελικό της 14.10.2009

δικτύων και σκαφών. Θα απαιτηθεί επίσης περαιτέρω σύνδεση της πολιτικής της ΕΕ για την κλιματική αλλαγή με την ΟΘΠ μέσω της ανάπτυξης στρατηγικής για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή των παράκτιων και των θαλάσσιων περιοχών, με στόχο την προστασία των παράκτιων υποδομών και τη διατήρηση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας. Ως μέρος του εν εξελίξει διαλόγου για την εδαφική συνοχή θα είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι θα ληφθούν πλήρως υπόψη οι θαλάσσιες και παράκτιες περιοχές.

Στο μέλλον, η ΕΕ πρέπει επίσης να προωθήσει τη βελτίωση των θαλάσσιων μεταφορών για να δοθεί ώθηση στην συν-τροπικότητα, να υλοποιήσει την έννοια των θαλασσίων αρτηριών και να βελτιώσει το πρόγραμμα της ΕΕ για τις θαλάσσιες μεταφορές μικρών αποστάσεων. Η ΕΕ, χωρίς να απομακρυνθεί από το στόχο της οικονομικής ανάπτυξης των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, απαιτείται να βρει τρόπους και μέσα περαιτέρω τόνωσης της ναυτικής απασχόλησης και των επενδύσεων σε ναυτιλία με σημαία της ΕΕ, με ταυτόχρονη διατήρηση της δέσμευσης για προώθηση της ιδέας των καθαρών πλοίων. Στην πραγματικότητα, η υποστήριξη της καινοτομίας και της έρευνας για πλοία πολύ χαμηλών έως μηδενικών εκπομπών θα συνεχίσει να αποτελεί μεγάλο μέρος της επέμβασης της Κοινότητας στον στρατηγικά σημαντικό τομέα των ναυπηγείων. Με τον τρόπο αυτό, η ΕΕ μπορεί να εξασφαλίσει για τον ευρωπαϊκό κλάδο των ναυπηγείων και του ναυτικού εξοπλισμού ανταγωνιστικό τεχνολογικό πλεονέκτημα έναντι άλλων περιοχών του κόσμου και θα καταστήσει τις θαλάσσιες μεταφορές, ιδίως κατά μήκος των ακτών της Ευρώπης, ασφαλέστερες και πιο βιώσιμες.

Τέλος, η Επιτροπή, στο πλαίσιο της συνολικής της ανάλυσης για τις επόμενες δημοσιονομικές προοπτικές, εξετάζει τις μελλοντικές χρηματοδοτικές ανάγκες τις οποίες μπορεί να συνεπάγονται οι δράσεις που σχετίζονται με την ΟΘΠ.

Η Επιτροπή προτίθεται, να παρουσιάσει εντός του 2010, μετά από διαβουλεύσεις με τους εμπλεκόμενους παράγοντες, έγγραφο πολιτικής στο οποίο θα περιγράφονται λεπτομερώς έργα και πρωτοβουλίες με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη των έξι παραπάνω στρατηγικών κατευθύνσεων.

MARINE STRATEGY

Επειδή προηγουμένως αναφέραμε ότι πυλώνας της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής αποτελεί η αειφόρος ανάπτυξη, σημείο αναφοράς της στρατηγικής της ευρωπαϊκής ένωσης σε επίπεδο θαλασσίου περιβάλλοντος αποτελεί η οδηγία 2008/56/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 17ης Ιουνίου 2008 περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον (οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική).

Η παρούσα οδηγία καθιερώνει πλαίσιο εντός του οποίου τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να επιτύχουν ή να διατηρήσουν καλή περιβαλλοντική κατάσταση για το θαλάσσιο περιβάλλον το αργότερο έως το έτος 2020.

Προς το σκοπό αυτό θα αναπτύσσονται και θα εφαρμόζονται στρατηγικές για τη θάλασσα, λαμβάνοντας μέτρα τα οποία:

- α) εξασφαλίζουν την προστασία και τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, προλαμβάνουν την επιδείνωσή του ή, όταν αυτό είναι δυνατόν, αποκαθιστούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα, σε περιοχές όπου αυτά έχουν υποστεί αρνητικές επιδράσεις·
- β) προλαμβάνουν και μειώνουν τις εναποθέσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον, με στόχο τη σταδιακή εξαφάνιση της ρύπανσης όπως ορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 8, για να εξασφαλίσουν ότι δεν θα υπάρχουν σημαντικές επιπτώσεις ή κίνδυνοι για τη θαλάσσια

βιοποικιλότητα, τα θαλάσσια οικοσυστήματα, την ανθρώπινη υγεία ή τις θεμιτές χρήσεις της θάλασσας.

Οι θαλάσσιες στρατηγικές ακολουθούν, για τη διαχείριση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, προσέγγιση με βάση το οικοσύστημα, που εξασφαλίζει ότι η συνολική πίεση των δραστηριοτήτων αυτών παραμένει σε επίπεδα που είναι συμβατά με την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης και ότι δεν τίθεται σε κίνδυνο η ικανότητα των θαλάσσιων οικοσυστημάτων να αντιδρούν στις ανθρωπογενείς αλλαγές, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπουν και την αειφόρο χρήση των θαλάσσιων αγαθών και υπηρεσιών από τη σημερινή και τις μελλοντικές γενεές.

Η παρούσα οδηγία συντελεί στη συνοχή των περιβαλλοντικών παραμέτρων, και αποσκοπεί να διασφαλίσει την ενσωμάτωσή τους στις διάφορες πολιτικές, συμφωνίες και νομοθετικά μέτρα που άπτονται του θαλασσίου περιβάλλοντος.

Πεδίο εφαρμογής

Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα θαλάσσια ύδατα κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 3 παράγραφος 1, και λαμβάνει υπόψη τις συνέπειες στην ποιότητα του θαλασσίου περιβάλλοντος που προέρχονται από τρίτες χώρες στην ίδια θαλάσσια περιοχή ή υποπεριοχή.

Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε δραστηριότητες με αποκλειστικό σκοπό την άμυνα ή την εθνική ασφάλεια. Τα κράτη μέλη ωστόσο προσπαθούν να εξασφαλίζουν ότι, στο μέτρο που είναι λογικό και εφικτό, οι εν λόγω δραστηριότητες ασκούνται κατά τρόπο συμβατό με τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η απόφαση της εξέτασης μια Θαλάσσιας Πολιτικής για την Ευρωπαϊκή ένωση στο σύνολο δεν αποτελεί μεμονωμένη κίνηση, αλλά μέρος μιας μεγαλύτερης παγκόσμιας τάσης εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στους Ωκεανούς και τις Θάλασσες. Οι Ετήσιες Αναφορές του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στους Ωκεανούς και το Δίκαιο της Θάλασσας επανειλημμένα καταδεικνύουν τα προβλήματα που επηρεάζουν τους Ωκεανούς εξαιτίας έλλειψης συντονισμού. Διάφορες χώρες, μεταξύ των οποίων η Αυστραλία, ο Καναδάς και οι Η.Π.Α. αναπτύσσουν ολοκληρωμένες πολιτικές για τους Ωκεανούς τα τελευταία χρόνια. Οι βασικές αρχές και οι στόχοι αυτών των πολιτικών έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

UN OPEN-ENDED

Το 1999, ο Γενικός Γραμματέας των Η.Ε. αποφάσισε να ιδρύσει το United Nations Open-ended Informal Consultative Process στους Ωκεανούς και το Δίκαιο της Θάλασσας (the Consultative Process) ούτως ώστε να διευκολυνθεί η ετήσια ανασκόπηση από τη Γενική Συνέλευση, με αποτελεσματικό και εποικοδομητικό τρόπο, όσον αφορά τις εξελίξεις σε θέματα των ωκεανών και του δικαίου της θάλασσας λαμβάνοντας υπόψη την αναφορά του Γενικού Γραμματέα στους Ωκεανούς και το Δίκαιο της Θάλασσας και υποδεικνύοντας συγκεκριμένα ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη, δίνοντας έμφαση στις περιοχές που χρειάζεται συντονισμός και συνεργασία σε ενδοκυβερνητικό και διπλωματικό επίπεδο (resolution 54/33).

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

Το δίκαιο της θάλασσας και το διεθνές δίκαιο αλιείας

Το δίκαιο που εφαρμόζεται στην ανοικτή θάλασσα βασίζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας

(UNCLOS), που άρχισε να ισχύει το 1994. Ένα σημαντικό στοιχείο της UNCLOS είναι η υποχρέωση που ανέλαβαν όλες οι υπογράφουσες χώρες να **προωθήσουν τη βιώσιμη αλιεία**.

Για αιώνες, επικρατούσε το δόγμα «ελευθερία θαλάσσης» στους ωκεανούς. Αλλά, από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, οι τεχνολογικές εξελίξεις στη ναυσιπλοΐα, στην αλιεία και στην εξερεύνηση των ωκεανών σε συνδυασμό με την πληθυσμιακή έκρηξη, άλλαξαν σημαντικά την πρόσβαση και τη χρήση των θαλασσών από την ανθρωπότητα. Εντάσεις ανέκυψαν ανάμεσα στα κράτη επί συγκρουόμενων απαιτήσεων για τους ωκεανούς και τους πόρους τους, και η μόλυνση απειλούσε τις θάλασσες. Τελικά έγινε σαφές ότι χρειαζόταν μία κοινή παγκόσμια προσπάθεια για να διατηρήσει την τάξη στα πελάγη, για να καθοδηγήσει προς την ορθή χρήση και για να διαχειριστεί τους θαλάσσιους πόρους.

Το 1973, ως ανταπάντηση σε αυτές τις απειλές, ο ΟΗΕ συγκάλεσε την τρίτη διάσκεψή του για το Δίκαιο της Θάλασσας. Για ένα διάστημα εννέα ετών, αντιπρόσωποι από περισσότερες από 150 χώρες πηγαινοέρχονταν μεταξύ Νέας Υόρκης, Καράκας και Γενεύης, σε μαραθώνιες διαπραγματεύσεις, στις οποίες ανέπτυξαν και εξισορρόπησαν εθνικά δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η συνθήκη που τελικά προέκυψε - συχνά αναφερόμενη ως «σύνταγμα για τους ωκεανούς» - ήταν η Σύμβαση του 1982 των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS). Στις 10 Δεκεμβρίου 1982, ημέρα που άνοιξε για υπογραφή στο Montenegro Bay, Τζαμάικα, υπέγραψαν 119 αντιπροσωπείες- αριθμός ρεκόρ. Η Σύμβαση ετέθη σε ισχύ στις 16 Νοεμβρίου 1994, και σήμερα οδεύει προς παγκόσμια συμμετοχή, με 138 Συμμετέχοντα Κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και 157 συμβαλλόμενους.

Η Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας

Ως ένα από τα σημαντικότερα νομικά όργανα του 20ου αιώνα, η Σύμβαση επέφερε καινοτομίες στο διεθνές δίκαιο των συνθηκών.

Έχοντας συλληφθεί ως «πακέτο συμφωνίας» που αναγνώριζε ότι όλα τα προβλήματα που αφορούν τον ωκεάνιο χώρο συσχετίζονται στενά και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως σύνολο, θέσπισε ότι ο πυθμένας της θάλασσας και ο πυθμένας των ωκεανών πέρα από τα όρια των εθνικών δικαιοδοσιών είναι η «κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας» της οποίας η χρήση και προστασία είναι δικαίωμα και ευθύνη όλων. Επιπλέον, έκανε λόγο για την υποχρεωτική διευθέτηση των διαφορών, έθεσε το γενικό νομικό πλαίσιο για όλες τις δραστηριότητες εντός ή επί των ωκεανών και πελάγων, και παρείχε λεπτομερείς κανόνες που διέπουν όλες τις χρήσεις των ωκεανών και καθόρισε τα δικαιώματα και τις ευθύνες των κρατών.

Η Συνθήκη καλύπτει τα εξής κύρια θέματα

- Όρια θαλάσσιων ζωνών (χωρικά ύδατα, παρακείμενη ζώνη, αποκλειστική οικονομική ζώνη, υφαλοκρηπίδα)
- Δικαιώματα ναυσιπλοΐας, συμπεριλαμβανομένων των στενών που χρησιμοποιούνται για διεθνή ναυσιπλοΐα
- Ειρήνη και ασφάλεια στους ωκεανούς και στα πελάγη
- Διατήρηση και διαχείριση ζώντων θαλάσσιων πόρων
- Προστασία και συντήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος
- Επιστημονική έρευνα
- Δραστηριότητες στο θαλάσσιο πυθμένα πέρα από τα όρια των εθνικών δικαιοδοσιών
- Διαδικασίες για διευθέτηση διαφωνιών ανάμεσα στα κράτη.

Θαλάσσιες ζώνες και Δικαιώματα Ναυσιπλοΐας

Ένα από τα πιο θεμελιώδη επιτεύγματα της Σύμβασης είναι η συναίνεση για τα όρια μεταξύ χωρικών και διεθνών υδάτων, στα οποία όλα τα κράτη μπορούν να ασκούν ελεύθερα τη ναυσιπλοΐα. Πρωτύτερα αυτό αποτελούσε κύρια εστία διαμάχης ανάμεσα σε παράκτια κράτη. Η Σύμβαση θέσπισε χωρικά ύδατα 12 ναυτικών μιλίων, εντός των οποίων τα κράτη είναι ελεύθερα να επιβάλουν

οποιοδήποτε κανόνα δικαίου, να ρυθμίσουν οποιαδήποτε χρήση και να εκμεταλλευτούν οποιονδήποτε πόρο. Την ίδια στιγμή, διατήρησε το δικαίωμα της «αθώας διέλευσης» από τα χωρικά ύδατα και εγγυήθηκε το δικαίωμα διέλευσης για πλοία και αεροσκάφη διαμέσου και πάνω από στενά που χρησιμοποιούνται για διεθνή ναυσιπλοΐα. Η διασφάλιση του δικαιώματος της διέλευσης ήταν σημαντική για τις ναυτικές δυνάμεις. Χωρίς αυτό, το όριο των 12 ναυτικών μιλίων θα είχε στην πραγματικότητα αποκλείσει 100 στενά που χρησιμοποιούνται για τη διεθνή ναυσιπλοΐα.

Η Σύμβαση επίσης εγκαθίδρυσε τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες (Exclusive Economic Zones EEZs), μία καινοτόμο αντίληψη που παρέχει στα παράκτια κράτη το δικαίωμα να εξερευνούν, να εκμεταλλεύονται, να διαχειρίζονται και να συντηρούν όλους τους πόρους - όπως ψάρια, πετρέλαιο και αέριο - που βρίσκονται στα ύδατα και στον πυθμένα των ωκεανών πάνω στην υφαλοκρηπίδα συνήθως σχεδόν μέχρι τα 200 ναυτικά μίλια από τις ακτές τους. Οι αποκλειστικές οικονομικές ζώνες έχουν υπάρξει ωφέλιμες σε πολλά παράκτια κράτη, αλλά με αυτά τα αποκλειστικά δικαιώματα ήλθαν ευθύνες και υποχρεώσεις. Για παράδειγμα, εντός των αποκλειστικών τους οικονομικών ζωνών, τα παράκτια κράτη πρέπει να λάβουν μέτρα για την αποτροπή και μείωση της μόλυνσης και για προώθηση της επιστημονικής έρευνας. Η Σύμβαση επίσης ενθαρρύνει τα παράκτια κράτη να κάνουν σωστή χρήση των αποθεμάτων ψαριών χωρίς υπεραλιεία - ένα σημαντικό θέμα, καθώς περίπου το 90% των τόπων αλιείας υπάγεται στη δικαιοδοσία των παράκτιων κρατών. Την ίδια στιγμή, οι αποκλειστικές οικονομικές ζώνες διατηρούν ορισμένα σημαντικά δικαιώματα και ελευθερίες για άλλα κράτη, όπως τα δικαιώματα στη ναυσιπλοΐα και στις διελεύσεις υπεράνω και στο να τοποθετούν καλώδια και πετρελαιοαγωγούς.

Διασφάλιση της Ειρήνης και Ασφάλειας

Σήμερα η ειρήνη και η ασφάλεια δεν νοούνται μόνο υπό όρους στρατιωτικής αναμέτρησης και σύγκρουσης. Η σύγχρονη κοινότητα κρατών είναι αντιμέτωπη με μια νέα γενιά από επείγοντα και πολύπλοκα προβλήματα που διαπερνούν τα σύνορα και μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μόνο από την κοινή δράση των κρατών. Τρομοκρατικές ενέργειες, εγκληματικές δραστηριότητες όπως πειρατεία και ένοπλη ληστεία, λαθρεμπόριο μεταναστών και παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και άλλων προϊόντων μπορούν να απειλήσουν την ασφάλεια και σταθερότητα των κρατών και να καταλήξουν σε απώλεια της θαλάσσιας ζωής. Άλλη απειλή της ειρήνης και ασφάλειας προκύπτει από τις διαφωνίες των θαλάσσιων συνόρων που προέρχονται από συγκρουόμενους ισχυρισμούς από τα κράτη, όσον αφορά τους φυσικούς πόρους των ωκεανών. Και η ευρύτερη ασφάλεια ενός παράκτιου κράτους, συμπεριλαμβανομένων των μέσων επιβίωσης των παράκτιων κοινοτήτων του, μπορούν να απειληθούν από σημαντικές περιστάσεις μόλυνσης όπως μια πετρελαιοκηλίδα.

Το κατανοητό ρυθμιστικό πλαίσιο που θεσπίστηκε από τη Σύμβαση προωθεί την ειρηνική χρήση των θαλασσών και ωκεανών και συμβάλει σημαντικά στην ενδυνάμωση της ειρήνης, της ασφάλειας, της συνεργασίας και των φιλικών σχέσεων μεταξύ των κρατών. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η αξίωση τα κράτη να συνεργάζονται για να αποτρέψουν πράξεις πειρατείας και παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών.

Προστασία και Συντήρηση της Ωκεάνιας Ζωής

Μόλις πριν από 50 χρόνια η θάλασσα ήταν ακόμη απείραχτη. Αλλά σήμερα, η μόλυνση- περίπου το 80% από τις χερσαίες δραστηριότητες- απειλεί την υγεία της, ιδίως στις παράκτιες περιοχές, τις πιο παραγωγικές του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Τελικά οι επιστήμονες φοβούνται ότι η αναγεννητική ικανότητα των ωκεανών θα καταβληθεί από το μέγεθος της μόλυνσης που προκαλεί ο άνθρωπος. Σημάδια υποβάθμισης μπορούν εύκολα να φανούν, ιδίως στις πυκνά κατοικημένες ακτές και σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες.

Η Σύμβαση αναθέτει τη θεμελιώδη υποχρέωση και ευθύνη της προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος στα κράτη και απαιτεί από αυτά να λάβουν κάθε απαραίτητο μέτρο για πρόληψη, μείωση και έλεγχο της θαλάσσιας μόλυνσης.

Σύμφωνα με το Διεθνές Ταμείο για το Περιβάλλον, οι 3 μεγαλύτερες απειλές για τους ωκεανούς είναι :

- Μόλυνση από χερσαίες δραστηριότητες
- Υπερ-εκμετάλλευση ζώντων θαλάσσιων πόρων
- Μετάλλαξη και καταστροφή θαλάσσιων βιοτόπων

Μόλυνση από Χερσαίες Δραστηριότητες

Η μεγαλύτερη απειλή της ζωής του θαλάσσιου περιβάλλοντος προέρχεται όχι από πετρελαιοκηλίδες στη θάλασσα ή από απόβλητα στους ωκεανούς αλλά από ανθρώπινες χερσαίες δραστηριότητες. Δημοτικά, βιομηχανικά και αγροτικά λύματα και απορροές που εμπεριέχουν ρύπους όπως ακαθαρσίες υπονόμων, ραδιενεργές ουσίες, βαρέα μέταλλα, λάδια, τροφικές ουσίες, σκουπίδια και μη διασπάσιμοι οργανικοί ρύποι, που εισέρχονται στη θάλασσα και το παράκτιο περιβάλλον. Από αυτά οι ακαθαρσίες υπονόμων ή τα οικιακά απόβλητα ανεπαρκώς επεξεργασμένα, αποτελούν έναν από τους μεγαλύτερους κινδύνους για τα παράκτιο περιβάλλον παγκοσμίως. Οι τεράστιες ποσότητες θρεπτικών ουσιών που περιέχονται στα λύματα υπονόμων είναι πολύ επιβλαβείς για το θαλάσσιο περιβάλλον. Μπορούν να προκαλέσουν άνθιση της υδατικής χλωρίδας, μερικές φορές τοξικής, καταστρέφουν το πολύ εύφορο αλλά ευαίσθητο περιβάλλον των κοραλλιογενών υφάλων, τις

λίμνες και τα υποθαλάσσια λιβάδια και καταλήγουν σε μείωση της βιοποικιλότητας.

Οι ακαθαρσίες υπονόμων θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη υγεία μολύνοντας τα οστρακοειδή, τις πηγές νερού και τις περιοχές λουομένων και προωθούν πλαστικά και άλλες θαλάσσιες ακαθαρσίες στα παράκτια νερά, απειλώντας τη θαλάσσια ζωή μέσω μπλεξίματος, ασφυξίας και κατάποσης.

Λάδια από χερσαίες πηγές, όπως διυλισμένα προϊόντα πετρελαίου ή παράγωγά τους, είναι εξίσου βλαβερά. Εισέρχονται στο θαλάσσιο περιβάλλον από διάφορους δρόμους από μάλιστα ποικιλία πηγών, συμπεριλαμβανομένων των εκροών και εκπομπών από πηγές πετρελαίου, των εγκαταστάσεων διύλισης και αποθήκευσης και των βιομηχανικών και αγροτικών απόβλητων. Με κατάποση ή απορροφούμενα μέσω δέρματος ή βραγχίων, αυτά τα λάδια είναι τοξικά για τη θαλάσσια ζωή και προκαλούν μακρόχρονη βλάβη στη γούνα ή τα φτερά πολλών θαλάσσιων ειδών. Μπορούν επίσης να είναι επιζήμια και για την ανθρώπινη υγεία, μολύνοντας τα θαλασσινά είδη αλλά και τα αποθέματα νερού.

Υπερεκμετάλλευση των Ζώντων Θαλάσσιων Πόρων

Οι ωκεανοί τυγχάνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης όπως ποτέ άλλοτε στο παρελθόν. Οι περισσότερες από τις αλιευτικές περιοχές του κόσμου ήδη αποφέρουν τόσα ψάρια όσα αντέχουν. Σήμερα, περίπου το $\frac{1}{4}$ των αποθεμάτων ψαριών υπεραλιεύεται με το $\frac{1}{2}$ να είναι χρησιμοποιείται πλήρως. Αυτό αφήνει μόνο περίπου το $\frac{1}{4}$ με δυνατότητα για αύξηση αλιείας. Η υπεραλιεία απειλεί την ισορροπία και βιωσιμότητα ολόκληρου του θαλάσσιου οικοσυστήματος, μειώνει την οικονομική ανάπτυξη και υπονομεύει την ασφάλεια των τροφίμων και τα προς το ζην των ανθρώπων στις παράκτιες περιοχές, ιδίως όσων ζουν σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Ένα σύνολο προβλημάτων έχει περιπλέξει τις προσπάθειες για καλύτερη συντήρηση και διαχείριση των παγκόσμιων ψαρότοπων. Υπάρχει μία αύξηση των παράνομων, μη δηλωμένων και μη ρυθμιζόμενων αλιευτικών δραστηριοτήτων στα πελάγη, που διαπράττονται εξίσου από πλοία κρατών που είναι μέλη περιφερειακών οργανισμών διαχείρισης ψαρότοπων, και από πλοία κρατών που δεν είναι μέλη. Ένα μεγάλο πρόβλημα είναι η αλλαγή σημαίας των πλοίων από ιδιοκτήτες που επιθυμούν να αποφύγουν τη συμμόρφωση με τους αλιευτικούς κανονισμούς. Άλλοι επιβαρυντικοί παράγοντες είναι η αύξηση του μεγέθους των αλιευτικών στόλων και οι κυβερνητικές επιχορηγήσεις, η μεγάλη ζήτηση αγοράς για συγκεκριμένα προϊόντα ψαριών και η ανεπαρκής επόπτευση, έλεγχος και παρακολούθηση. Λόγω συγκεκριμένων πόρων πολλά παράκτια κράτη δεν έχουν την ικανότητα να επιβάλλουν τα δικά τους μέτρα συντήρησης και διαχείρισης. Για να επιτύχει η συντήρηση και η διαχείριση χρειάζεται δράση σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Μεταβολή και Καταστροφή Βιοτόπων

Σήμερα οι αυξήσεις στον πληθυσμό και στις οικονομικές δραστηριότητες στις παράκτιες περιοχές απειλούν όσο ποτέ τους θαλάσσιους βιοτόπους. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες που σχετίζονται με αστική επέκταση, όπως η οικοδόμηση λιμανιών, μαρίνων και παράκτιων αμυντικών έργων, η εκμετάλλευση πετρελαίου και αερίου, η εξόρυξη, ο τουρισμός και οι επιβλαβείς πρακτικές αλιείας βλάπτουν τους κοραλλιογενείς υφάλους, τις ακτές, τις παραλίες και το βυθό των ωκεανών. Οι βιότοποι που είναι σημαντικοί για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα απειλούνται. Οι τόποι ωοτοκίας και τροφής των θαλάσσιων ειδών που είναι ζωτικής σημασίας για την παγκόσμια τροφική ασφάλεια καταστρέφονται. Μέχρι το 1998, περίπου το 11% των παγκόσμιων κοραλλιογενών υφάλων είχε καταστραφεί. Μόνο εκείνο το έτος,

ακόμη ένα 16% ήταν δριμύτατα υποβαθμισμένο και σύμφωνα με παρούσες εκτιμήσεις, αν δεν ληφθούν μέτρα επειγόντως, το 50-60% ενδεχομένως να χαθεί μέσα στα επόμενα 30 χρόνια.

Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα

Συνειδητοποιώντας ότι τα αποτελεσματικά μέτρα για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη διασφάλιση της βιώσιμης χρήσης των ωκεάνιων πόρων, πρέπει να βασιστούν σε εκτεταμένη επιστημονική έρευνα, οι δημιουργοί της Σύμβασης πρόσεξαν ώστε η δυνατότητα για έρευνα σε περιοχές των ωκεανών δε θα περιοριζόταν υπερβολικά από τα παράκτια κράτη στις πρόσφατα εκτεταμένες θαλάσσιες ζώνες.

Αν και η Σύμβαση αναγνωρίζει την κυριαρχία των παράκτιων Κρατών στα χωρικά τους ύδατα-και απαιτεί την εκ τω προτέρων συναίνεση για έρευνα εντός της αποκλειστικής τους οικονομικής ζώνης και της υφαλοκρηπίδας. Επίσης προβλέπει ότι, υπό κανονικές συνθήκες, θα πρέπει να δίνεται συναίνεση για έρευνα για ειρηνικούς σκοπούς, χωρίς να καθυστερείται ή να απορρίπτεται χωρίς λόγο. Όντως, μέσα σε 20 χρόνια από την υιοθέτηση της Σύμβασης έχει σημειωθεί αξιοσημείωτη πρόοδος στη θαλάσσια επιστήμη, ιδίως στον τομέα της θαλάσσιας βιολογίας, όπου οι ανακαλύψεις νέων ειδών έχουν οδηγήσει τους επιστήμονες να αναθεωρήσουν προηγούμενες εκτιμήσεις τους για τον αριθμό των θαλάσσιων ειδών από 200,000 σε 10 έως 100 εκατομμύρια.

Διαχείριση του Διεθνούς Θαλάσσιου Βυθού

Για τον καθορισμό του ποιος θα είναι ο επιστάτης των πόρων της «κοινής κληρονομιάς» της ανθρωπότητας, πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας, η Σύμβαση θέσπισε τη Διεθνή Αρχή Θαλάσσιου Βυθού. Ως ένας αυτόνομος διεθνής οργανισμός, η Αρχή είναι εξουσιοδοτημένη να διαχειρίζεται τον βυθό στα διεθνή ύδατα και να διευθύνει τη χρήση των πόρων του βυθού, όπως

πολυμεταλλικοί κόνδυλοι, ιζήματα πλούσια σε σουλφίδια, και φλοιό σιδηρομαγγανίου πλούσιου σε κοβάλτιο. Με έδρα στο Kingston, Τζαμάικα, η Αρχή συστάθηκε το 1994, όταν τέθηκε σε ισχύ η Σύμβαση και έγινε λειτουργική το 1996. Όποιες διαφορές ενδεχομένως προκύψουν σχετικά με δραστηριότητες στο βυθό διευθετούνται από το 11μελές Επιμελητήριο Διαφορών, που ιδρύθηκε από το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας. (βλέπε παρακάτω).

Τα εξωτερικά όρια των εθνικών υφαλοκρηπίδων καθορίζουν τα σύνορα της διεθνούς περιοχής βυθού. Κάθε παράκτιο κράτος έχει δικαιοδοσία επί της υφαλοκρηπίδας του η οποία εκτείνεται μέχρι τα 200 ν.μ. υπό ορισμένες συνθήκες. Αλλά σε μερικές περιπτώσεις, ένα παράκτιο Κράτος μπορεί να επεκτείνει τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας του ακόμη και πιο μέσα στη θάλασσα. Σε τέτοιες περιπτώσεις αυτό το Κράτος πρέπει να υποβάλει αίτημα σε άλλο όργανο που δημιουργήθηκε από τη Σύμβαση – την Επιτροπή για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας (CLCS). Η Επιτροπή, η οποία συνεδρίασε για πρώτη φορά το 1997, παρακολουθεί τον καθορισμό των εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας πέρα από τα 200 ν.μ. και κάνει προτάσεις στα παράκτια Κράτη. Στη βάση αυτών των προτάσεων τα παράκτια Κράτη καθορίζουν τα τελικά και δεσμευτικά εξωτερικά όρια των εκτεταμένων τους υφαλοκρηπίδων.

Διευθέτηση Διαφορών

Η Σύμβαση θέσπισε έναν υποχρεωτικό μηχανισμό για τη διευθέτηση διαφορών σχετικά με το Δίκαιο της Θάλασσας. Όταν τα Κράτη-Μέρη δεν μπορούν από μόνα τους να επιλύσουν διαφορές που προκύπτουν από τη Σύμβαση, είναι υποχρεωμένα να ακολουθήσουν συγκεκριμένες διαδικασίες που περιγράφονται στη Σύμβαση—όπως προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας. Το Δικαστήριο που εδρεύει στο Αμβούργο, στη Γερμανία, λειτούργησε το 1996, 2 χρόνια αφότου η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ.

Τα Ηνωμένα Έθνη και το Δίκαιο της Θάλασσας

Η Σύμβαση συμπληρώνεται από δυο συμφωνίες που αφορούν στην εξόρυξη από το βυθό και τα ιχθυαποθέματα υψηλής μεταναστευτικότητας. Ενισχύεται περαιτέρω από έναν αριθμό εξειδικευμένων πολυμερών συνθηκών και συμφωνιών υιοθετημένων από τον ΟΗΕ και τις ειδικευμένες υπηρεσίες και προγράμματα—όπως ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας, η Διεθνής Οργάνωση Ναυτιλίας, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας και το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών—που καλύπτουν διαφορετικές πτυχές των θεμάτων που σχετίζονται με τον Ωκεανό και με το Δίκαιο της Θάλασσας. Εντός του Γραφείου Νομικών Υποθέσεων του ΟΗΕ, το Τμήμα για τα Θέματα Ωκεανών και Θαλάσσιου Δικαίου λειτουργεί ως η Γραμματεία της Σύμβασης. Εξυπηρετεί τη Συνέλευση Συμμετεχόντων Κρατών και αγωνίζεται να οικοδομήσει ευρύτερη αποδοχή και κατανόηση της Σύμβασης και της εφαρμογής της, παρέχοντας πληροφορίες, συμβουλές και υποστήριξη στα κράτη και διακυβερνητικούς οργανισμούς. Το Τμήμα παρακολουθεί όλες τις εξελίξεις σχετικά με τη Σύμβαση και τα θέματα περί ωκεανών και θαλάσσιου δικαίου γενικά, και υποβάλλει έκθεση ετησίως σχετικά με αυτά, στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Επίσης κάνει προτάσεις στη Συνέλευση και σε άλλα διακυβερνητικά φόρουμ. Το Τμήμα διατηρεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα πληροφόρησης και μια μη δανειστική βιβλιοθήκη εξειδικευμένη στο Δίκαιο της Θάλασσας και σε θέματα για τους ωκεανούς, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών νομοθεσιών και των συνθηκών επί των ναυτικών συνόρων. Συμμετέχει σε προγράμματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης που έχουν ως στόχο την οικοδόμηση ικανοτήτων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Η ιστοσελίδα του τμήματος είναι: www.un.org/Depts/los/index.htm .

Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας έχει αναδυθεί ως μοντέλο στη διεθνή σύσταση συνθηκών για προσπάθειες προστασίας

των παγκόσμιων κοινών πόρων και για τη ρύθμιση της χρήσης των πελάγων για το συλλογικό καλό όλων των ανθρώπων.²⁹

Μετά την UNCLOS, έχουν συναφθεί ορισμένες συμφωνίες που αφορούν συγκεκριμένα την προώθηση της βιώσιμης αλιείας στην ανοικτή θάλασσα. Μία από αυτές είναι η συμφωνία για τα αλληλοεπικαλυπτόμενα και τα άκρως μεταναστευτικά ιχθυαποθέματα (1995).

Επίσης, ουσιαστική είναι η συμβολή του ΟΗΕ στην καταπολέμηση των καταστρεπτικών αλιευτικών πρακτικών, που είναι επιβλαβείς για τα ευαίσθητα ενδιαφέροντα, ειδικότερα τα θαλάσσια όρη και τα κοράλλια ψυχρών υδάτων.

Στο πλαίσιο του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO), έχουν συναφθεί οι παρακάτω συμφωνίες:

- Συμφωνία συμμόρφωσης με τα μέτρα συντήρησης και διαχείρισης (1993)
- Κώδικας Δεοντολογίας για την Υπεύθυνη Αλιεία (1995)

Το 2007 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών εξέδωσε το ψήφισμα 61/105 για τη βιώσιμη αλιεία.

Η ΕΕ έχει επίσης συνάψει άλλες διεθνείς συμφωνίες και συμβάσεις που αφορούν την αλιεία. Ενδεικτικά αναφέρεται η δέσμευση που ανέλαβε το 2002 στην παγκόσμια διάσκεψη κορυφής για την αειφόρο ανάπτυξη για μείωση έως το 2015 της αλιευτικής προσπάθειας στο επίπεδο που θα διασφαλίσει μακροπρόθεσμα τη μέγιστη απόδοση (μέγιστη βιώσιμη απόδοση) και εφαρμογή μιας προσέγγισης διαχείρισης της αλιείας με βάση το οικοσύστημα. Η ΕΕ είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιολογική Ποικιλομορφία και στη Σύμβαση για το Διεθνές

²⁹ <http://www.unric.org/el/--law-articles/26267>

Εμπόριο των Απειλούμενων με Εξαφάνιση Ειδών της Άγριας Χλωρίδας και Πανίδας (CITES).

UNEP

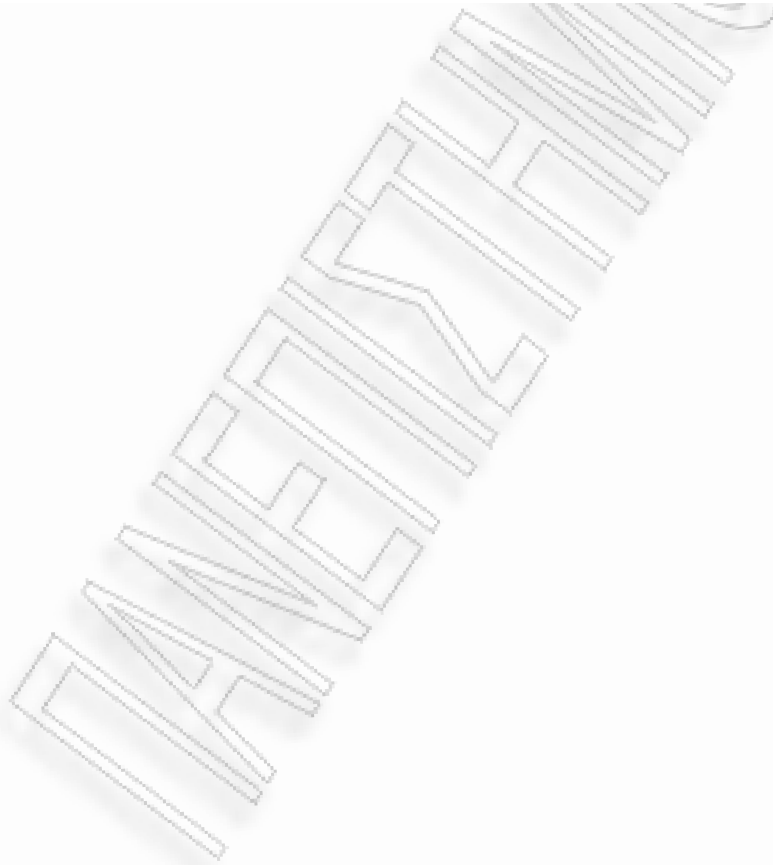
Το **Περιβαλλοντολογικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών** (*United Nations Environment Programme*) συντονίζει τις περιβαλλοντολογικές δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών, βοηθά τις αναπτυσσόμενες χώρες να υιοθετήσουν ισχυρές περιβαλλοντολογικές πολιτικές και ενισχύει την αειφόρο ανάπτυξη μέσω ισχυρών περιβαλλοντολογικών πρακτικών. Η ίδρυση του είναι αποτέλεσμα της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον του Ιουνίου του 1972 και η έδρα του βρίσκεται στο Ναϊρόμπι της Κένυας. Το UNEP διατηρεί επίσης έξι περιφερειακά κέντρα καθώς και γραφεία σε πολλές χώρες.

Το UNEP είναι το κύριο πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών σε θέματα περιβάλλοντος σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Η αποστολή του είναι να συντονίζει την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής πολιτικής συναίνεσης μέσω της διατήρησης του περιβάλλοντος του πλανήτη υπό εξέταση και την διαρκή ενημέρωση των κυβερνήσεων και της διεθνούς κοινότητας σχετικά με ζητήματα που προκύπτουν με σκοπό την ανάληψη δράσης. Η αποστολή και οι στόχοι του UNEP προέρχονται από το ψήφισμα 2997 (XXVII) της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών της 15ης Δεκεμβρίου 1972 και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις που εγκρίθηκαν από το UNCED το 1992, τη Διακήρυξη του Ναϊρόμπι σχετικά με το ρόλο και την εντολή του UNEP, που εγκρίθηκε κατά τη δέκατη ένατη συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του UNEP Συμβούλιο και την Υπουργική Δήλωση του Μάλμο (*Malmö*) της 31ης Μαΐου 2000.

Οι δραστηριότητές του καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που αφορούν την ατμόσφαιρα, τα θαλάσσια και τα χερσαία

οικοσυστήματα. Έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη διεθνών περιβαλλοντικών συμβάσεων, προωθώντας την περιβαλλοντική επιστήμη και γνώση και δείχνοντας τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να λειτουργήσουν σε συνδυασμό με την πολιτική, εργάζεται, σε συνδυασμό με τις εθνικές κυβερνήσεις και τις περιφερειακές αρχές, για την ανάπτυξη και την εφαρμογή της αντίστοιχης πολιτικής και συνεργάζεται με τις περιβαλλοντικές μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Το UNEP έχει επίσης ενεργό ρόλο στη χρηματοδότηση και την υλοποίηση έργων που αφορούν την ανάπτυξη του περιβάλλοντος.

Το UNEP έχει βοηθήσει επίσης στην ανάπτυξη κατευθυντήριων οδηγιών και των συνθηκών σε θέματα όπως το διεθνές εμπόριο των δυνητικά επιβλαβών χημικών ουσιών, τη διασυνοριακή ρύπανση της ατμόσφαιρας, και τη μόλυνση των διεθνών ναυτικών οδών.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η έννοια της ολοκλήρωσης στην επιστημονική προσέγγιση στη χάραξη μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής πηγάζει πολύ παραπέρα από μια απλή περιγραφή. Εμφανίζεται ως μια επίσημη έννοια που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ερευνητική δραστηριότητα και τη μορφή και λειτουργία των σχέσεων μεταξύ ερευνητών, αυτών που δημιουργούν την περιβαλλοντική πολιτική και αυτών που τη διαχειρίζονται.

Πότε όμως εισήχθη η έννοια της ολοκλήρωσης στις επιστήμες, ποιος ο λόγος ανάδειξής της και ποια η ανάγκη δημιουργίας και χρήσης μιας τέτοιας έννοιας?

Το 1984 η Ενδοκυβερνητική Ωκεανογραφική Επιτροπή (Intergovernmental Oceanographic Commission, IOC) της UNESCO ανέδειξε την ανάγκη ανάπτυξης -εξέλιξης της έρευνας στους ωκεανούς. Βάση της συζήτησης υπήρξε η ανάγκη για έρευνα που είχε επισημανθεί στο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (United Nations Conference on the Human Environment) το 1972.

Επίσης, το 1992 το Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Environment & Development, UNCED) συνεισέφερε με στοιχεία πάνω στη συζήτηση του ρόλου της ωκεανογραφίας στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ φυσικών και κοινωνικών αρχών για την ανάπτυξη της επιστήμης των ωκεανών. (Intergovernmental Oceanographic Commission, 1984. Ocean Science for the year 2000. UNESCO:Paris. Pavasovic, A. (1996).

Η ολοκλήρωση έγινε επίκαιρο θέμα στις επιστημονικές δραστηριότητες του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (United Nations Environmental Program, UNEP). Από το 1975 ένα μεγάλο πρόγραμμα του UNEP, το Earthwatch, επίσημα καθορίστηκε ως “δυναμική διαδικασία ολοκληρωμένων περιβαλλοντικών εκτιμήσεων με τις οποίες σχετικά περιβαλλοντικά ζητήματα **ταυτοποιούνται** και τα απαραίτητα δεδομένα συγκεντρώνονται και εκτιμώνται ώστε να παρέχουν μια βάση πληροφοριών για την κατανόηση και αποτελεσματικότερη περιβαλλοντική διαχείριση.” (Fritz, 1998:197).

Έτσι λοιπόν η έννοια της ολοκλήρωσης λαμβάνει σημαντικές διαστάσεις και αναδεικνύεται πλέον ως μια από τις σημαντικότερες εξελίξεις στον επιστημονικό χώρο. Όλες οι νέες μελέτες γίνονται στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης αφού η χάραξη της πολιτικής είναι πλέον άρρηκτα δεμένη με την ολοκληρωμένη επιστημονική προσέγγιση.

Πόσο όμως και σε ποιο βαθμό μπορεί η ολοκληρωμένη επιστημονική προσέγγιση να βοηθήσει ή και να κατευθύνει τη χάραξη πολιτικής?

Στο πλαίσιο των περιβαλλοντικών επιστημών, οι Bosch et al. (2003) σημείωσαν ότι έχει υπάρξει από τους διαχειριστές του περιβάλλοντος μια μετατόπιση στη ζήτηση από τα ερευνητικά δεδομένα που έχουν ως αντικείμενο θέματα αμιγώς επιστημονικού ενδιαφέροντος προς ολοκληρωμένες στρατηγικές για τη διαχείριση των φυσικών πόρων.

Σε μια από τις πρώτες μεγάλες αναλύσεις των τωρινών τάσεων στην επιστήμη, οι Gibbons et al. (1994) υπογράμμισαν τον πλέον πασίγνωστο διαχωρισμό μεταξύ Mode-1 (συμβατική) και Mode-2 (ολοκληρωμένη) επιστήμη. Στην Mode-2 επιστήμη, η έρευνα δεν αποφασίζεται μόνο μέσα στο ακαδημαϊκό περιβάλλον, αλλά σε συνεργασία με άλλους παίκτες που έχουν διάφορα πνευματικά και κοινωνικά υπόβαθρα, ενδιαφέροντα και απαιτήσεις. Η Mode-2

χαρακτηρίζεται ως διεπιστημονική, με ετερογένεια και οργανωτική ποικιλία, μεγαλύτερη κοινωνική υπευθυνότητα και ελαστικότητα από την Mode-1 και ένα ευρύτερο πλαίσιο κριτηρίων για τον έλεγχο της ποιότητας. Οι Gibbons et al. (1994) περιέγραψαν τις δυνάμεις που υπάρχουν κατά την δημιουργία του Mode-2 ως αύξηση της έρευνας εκτός ακαδημαϊκών ορίων, σε συνδυασμό με πληροφοριακές και επικοινωνιακές τεχνολογίες. Επισημαίνουν ότι μαζί αυτές οι δύο δυνάμεις δημιουργούν αυξανόμενη ζήτηση και προσφορά εξειδικευμένης γνώσης, που με τη σειρά της καλλιεργεί πιο κοντινές, περισσότερο διαδραστικές σχέσεις μεταξύ ερευνητών και αυτών που εφαρμόζουν την έρευνα.

Στο βιβλίο τους οι Nowotny et al. (2001) διακρίνουν ακριβώς τις έννοιες μεταξύ 'ολοκληρωμένου' και 'διαχωρισμένου' τρόπου παραγωγής της γνώσης. Στο 'ολοκληρωμένο' σενάριο, τα όρια μεταξύ της επιστήμης και της κοινωνίας γίνονται πιο δυσδιάκριτα. Καθώς γράφουν: "Υπό τους νέους κανόνες δράσεις οι επιστήμονες δεν αναμένεται πλέον να αλληλεπιδρούν αποκλειστικά με άλλους επιστήμονες; ούτε η ευρύτερη αλληλεπίδραση με μέλη άλλων κοινωνικών ομάδων συμβαίνει μόνο μέσα σε προκαθορισμένα και προδιαγεγραμμένα όρια." (102-3).

Η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ έρευνας και πολιτικής προκύπτει από την εξέταση αυτών των εννοιών και το κατά πόσο διαφέρουν μεταξύ τους ή συγκλίνουν ή αποκλίνουν με διάφορους τρόπους είτε άμεσα είτε μέσω άλλων συστημάτων.

Χρήσιμος στην εξέταση του ζητήματος αυτού θα ήταν ο καθορισμός των παικτών που διαδραματίζουν ρόλο σε αυτό.

Σε πρώτη φάση, υπάρχουν αυτοί που ρυθμίζουν την πολιτική και λαμβάνουν αποφάσεις οι οποίοι καθορίζουν και το στόχο της έρευνας.

Έπειτα, είναι αυτοί που διαχειρίζονται την πραγμάτωσή τους (διαχειριστές) και αυτοί που την αναλαμβάνουν (επιστήμονες).

Τέλος, υπάρχουν αυτοί που περιμένουν τα αποτελέσματα (πολίτες και άλλοι εμπλεκόμενοι στην οικονομία). Καλό είναι εδώ να επισημάνουμε ότι όλες οι παραπάνω κατηγορίες δεν είναι ομοιογενείς, καθαρές ομάδες καθώς οι επιστήμονες συγκαταλέγονται στους πολίτες κ.ο.κ.

Έτσι, είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη τις διαδράσεις μεταξύ αυτών των ομάδων, την ολοένα και αυξανόμενη τάση παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και κατά συνέπεια την αλλαγή του επιπέδου (από εθνικό σε παγκόσμιο) στο ενδιαφέρον για την έρευνα καθώς και στο φορέα ανάληψης, χρηματοδότησης και υλοποίησής της.

Τέλος, από τη στιγμή που όλα περιστρέφονται γύρω από την οικονομία θα ήταν χρήσιμο να λάβουμε υπόψη τις αλλαγές στις βαθύτερες δομικές, λειτουργικές, υλικές και πολιτιστικές απαιτήσεις που ακολουθούν την ανάπτυξη και εξέλιξη των αναγκών και επιθυμιών των πολιτών. (Valette, 1999). Ένας προτεινόμενος τρόπος συνεργασίας αυτών των παικτών είναι είτε μέσω του UNEP και της βελτίωσης λειτουργίας του, είτε μέσω της δημιουργίας ενός νέου οργανισμού (GEM) που θα λειτουργεί με πιο μεθοδικό και συστηματικό τρόπο από ότι το υπάρχον UNEP. Όποια κι αν είναι η επιλογή, ο οργανισμός αυτός θα πρέπει να συγκεντρώνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. Συλλογή και παρουσίαση των δεδομένων που είναι απαραίτητα για την ορθότερη λήψη των αποφάσεων.
2. Υποστήριξη της επιστήμης και ανάλυσης, σε εθνικό επίπεδο, για τον υπολογισμό των κινδύνων, καταγραφή κόστους-κέρδους και εκτίμηση προοπτικών εξέλιξης της πολιτικής.
3. Δημιουργία μηχανισμού για την ταυτοποίηση και διαχείριση των οικονομικών πηγών, συμπεριλαμβανομένης της χορηγίας από

τον ιδιωτικό τομέα στη στήριξη διεθνών περιβαλλοντικών προγραμμάτων.

4. Μέσα για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και των καρπών των αποτελεσμάτων της παγκόσμιας προσπάθειας, συμπεριλαμβανομένου του εντοπισμού της συμμόρφωσης με τις διεθνείς συμβάσεις καθώς και τη μέτρηση της απόδοσης

5. Ίδρυση διαπραγματευτικού forum για τη στήριξη του διαλόγου για τις πολιτικές, πρωτοβουλίες συνεργασίας και δημιουργία κανόνων σε παγκόσμιο επίπεδο.

6. Διαδικασίες για την προώθηση από ΜΚΟ, ερευνητές, εταιρείες και μέλη της κοινότητας της εμπλοκής των πολιτών στις δημόσιες συζητήσεις.

7. Δημιουργία μηχανισμού αποκατάστασης διαφωνιών. (Esty & Ivanova, 2002)

Ένα παράδειγμα προσπάθειας εφαρμογής των ανωτέρω αποτελεί το 6^ο Πλαίσιο Στήριξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πρόκειται για ένα μεγάλο χρηματοδοτικό πρόγραμμα ερευνών που λειτουργεί από το 2003-2006. Οι αρχιτέκτονες αυτού του προγράμματος ενστερνίστηκαν την αντίληψη της ολοκλήρωσης με δύο τρόπους:

- Σε πρώτη φάση, πάνω από το 80% των 16 δισεκατομμυρίων ευρώ του ερευνητικού προϋπολογισμού κατευθύνεται προς την έρευνα που ασχολείται με την "Ολοκλήρωση και Ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού Ερευνητικού Τομέα".

- Δευτερογενώς, η ιδέα της ολοκλήρωσης είναι κυρίαρχα σε εθνικό επίπεδο, ώστε να ενισχυθεί η ομαδικότητα μεταξύ της ερευνητικής κοινότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να κεφαλαιοποιηθούν πιθανές συνεργασίες σε εθνικά επίπεδα. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002).

Ένα δεύτερο παράδειγμα αφορά στην Αυστραλία, όπου μια σημαντική προσπάθεια εφαρμογής της έννοιας της ολοκληρωμένης

έρευνας έγινε μέσω του μηχανισμού των Συνεργαζόμενων Ερευνητικών Κέντρων (Cooperative Research Centers, CRCs). Τα CRCs είναι ερευνητικοί οργανισμοί που δημιουργούνται από επίσημες συμφωνίες μεταξύ ιδιωτικών οργανισμών και την Αυστραλιανή Κυβέρνηση. Είναι «εικονικά κέντρα», με την έννοια ότι δεν μοιράζονται, φυσικά, την ίδια τοποθεσία. Αντί γι' αυτό, κεφαλαιοποιούν τα αποθέματα που ήδη υπάρχουν αλλά είναι διασκορπισμένα μεταξύ διαφορετικών οργανισμών. (Lorrae van Kerkhoff, 2005).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Η Μεσόγειος αποτελεί μια πολύ καλή περίπτωση μελέτης για την εφαρμογή της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής. Αυτό οφείλεται στην ιδιομορφία που παρουσιάζει καθώς αποτελεί μια μικρογραφία ωκεανού για κλιματικές και περιβαλλοντικές μελέτες (Bethoux et al , 1999)

Χαρακτηριστικά

Η Μεσόγειος είναι μια ημίκλειστη θάλασσα ανάμεσα σε τρεις ηπείρους: την Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία. Περίπου 19 χώρες βρέχονται από τα νερά της και όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με την θάλασσα όπως η αλιεία, η ναυτιλία, τα λιμάνια, ο παράκτιος τουρισμός επηρεάζουν το ευαίσθητο οικοσύστημά της.

Τα νερά της Μεσογείου είναι από τα πιο ολιγοτροφικά παγκοσμίως (Dugdale & Wilkerson, 1988) με το φαινόμενο να γίνεται εντονότερο στις ανατολικές περιοχές όπου παρατηρείται πολύ λιγότερο φυτοπλαγκτό και ιχθυοπαραγωγή. Η Μεσόγειος είναι πολύ ευαίσθητη στις κλιματικές αλλαγές, έχει υψηλά ποσοστά εξάτμισης, μικρή εισροή υδάτων από ποτάμια και εποχιακές βροχές με αποτέλεσμα την εμφάνιση ελλείμματος στο υδρολογικό ισοζύγιο.

Η εκροή των ποταμών είναι ένα από τα πέντε στοιχεία που συμβάλλουν στο υδρολογικό ισοζύγιο της Μεσογείου μαζί με την καθαρή εισροή νερού από τον Ατλαντικό από τα Στενά του Γιβραλτάρ, την εισροή νερού από τη Μαύρη Θάλασσα, την εξάτμιση και τα κατακρημνίσματα. Βέβαια, η εκροή των ποταμών αποτελεί στην πραγματικότητα ένα ελάχιστο ποσοστό στο υδρολογικό ισοζύγιο (Boukthir and Barnier 2000; Mariotti et al. 2002).

Η εξάτμιση των υδάτων παραμένει ένα ετήσιο θέμα για το υδρολογικό ισοζύγιο προκαλώντας έλλειμμα φρέσκου ύδατος. Παρόλαυτα η ποτάμια εκροή καθώς και τα κατακρημνίσματα αποτελούν τη μόνη είσοδο φρέσκου νερού στη λεκάνη της Μεσογείου.

Η ποικιλία των εκροών, φυσικών και ανθρωπογενών, μπορούν να παίξουν σχετικό ρόλο στη μορφοποίηση του περιβάλλοντος της Μεσογείου. Για παράδειγμα, σε περίπτωση που παρατηρηθούν αρνητικές ανωμαλίες στο φρέσκο νερό που εισέρχεται στην ανατολική Μεσόγειο, εξαιτίας φυσικών φαινομένων ή σε αλλαγή κατεύθυνσης κεντρικών ποταμών, αντίστοιχα παρατηρείται αύξηση στην αλατότητα των τοπικών επιφανειακών νερών.

Η λειτουργία της Μεσογείου σχετίζεται με το ηπειρωτικό κλίμα και περισσότερο με το απόθεμα φρέσκου νερού στην επιφάνειά της και απόδειξη αυτού είναι τα στρώματα σαπροπυλού στον πυθμένα της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου που αποτελούν σημάδια εναλλαγών στην υδρολογία και το κλίμα που συνέβησαν κατά το τελευταίο μισό της χιλιετηρίδας. (J.P. Bethoux , B. Gentili, Journal of Marine Systems 20 _1999. 33-47)

Οι αλλαγές στη ροή των ποταμών και την αγροτική πρακτική επηρεάζουν την συγκέντρωση και το ποσοστό των διάφορων θρεπτικών συστατικών που εκρέουν θάλασσες όπως η Μεσόγειος (UNEP/FAO/WHO, 1996), οδηγώντας πολλές φορές σε φαινόμενα ευτροφισμού.

Αυτός ο ευτροφισμός μπορεί να οδηγήσει στην μεγάλη ανάπτυξη τοξικών μορφών άλγης, βενθικής άλγης (Legovic & Justic, 1997) και βυθισμένων και επιπλεόντων μακρόφυτων (Vollenweider 1968, 1981). Ως αποτέλεσμα, τα παράκτια νερά μπορούν να αποχρωματιστούν, να γίνουν βουρκώδη και ακατάλληλα για την

τοπική αλιεία, ακτοπλοΐα και αναψυχή για τους τουρίστες. Όταν αυτή η τεράστια βιομάζα αποσυντίθεται, το οξυγόνο εκλείπει από το νερό με αποτέλεσμα πολλά δευτερογενή προβλήματα. Αυτά μπορεί να συμπεριλαμβάνουν τον θάνατο των οργανισμών που ζούν στον πυθμένα, των ψαριών, παραγωγή μεθανίου και άλλων αερίων που μπορεί να επηρεάσουν τους κατοίκους των περιοχών αυτών (Steidinger, 1983) και άλλων τοξικών ουσιών που δεν είναι συμβατές με τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στη θάλασσα. Αυτή η ανοξία των νερών οφείλεται συχνά στον ευτροφισμό αλλά μπορεί επίσης να προκληθεί από μη επεξεργασμένα αστικά και βιομηχανικά απόβλητα με μεγάλη περιεκτικότητα σε οργανική ουσία. Επιπρόσθετα, μεγάλο μέρος του φυτοπλαγκτού μπορεί να αποτελείται από τοξικά άλγη που είναι γνωστό ότι προκαλούν μαζικό και άμεσο θάνατο των ψαριών, προκαλούν παράλυση, διάρροια και αμνησία και δηλητηρίαση από οστρακοειδή όταν αυτά καταναλώνονται από τον άνθρωπο (Viviani, 1992). Άλλα τοξικά άλγη, κατά περίπτωση, έχουν συνδεθεί με το θάνατο θαλάσσιων θηλαστικών (Anderson & White, 1989). Οι περιοχές που είναι πιο επιρρεπείς στον ευτροφισμό είναι τα παράκτια νερά, τα ιχθυοτροφεία και οι λίμνες όπου η υδρολογική ανταλλαγή είναι περιορισμένη, και όπου υπάρχουν έντονες γεωργικές και βιομηχανικές δραστηριότητες και αυξημένη αστικοποίηση στη γη που τα περιβάλλει (UNEP/FAO/WHO, 1996). Συμπερασματικά, λοιπόν, τα πιο ευτροφικά νερά βρίσκονται στη βόρεια ακτογραμμή όπου είναι η Αδριατική και σε περιοχές όπως ο Νείλος (Abdalla, Zaghoul, Haasan & Moustafa, 1995) και το πρόβλημα αυτό αυξάνεται τις τελευταίες 2-3 δεκαετίες.

Η αυξημένη ρήψη ακατέργαστων αποβλήτων στα παράκτια νερά εκτός από την υποβάθμιση για τους κατοίκους και τα οικοσυστήματα παρουσιάζει άλλη μια απειλή για την υγεία. Παθογόνα βακτήρια και ιοί εισέρχονται στα νερά και μολύνουν τα αλιεύματα (UNEP, 1996a).

Επιπλέον, τα λιβάδια της Ποσειδωνίας, που είναι χαρακτηριστικό στοιχείο της Μεσογείου, και είναι σημαντικός τόπος τροφής για εκατοντάδες είδη ψαριών, καταστρέφονται από ένα ξένο φύκι που ήρθε κατά τύχη από τους τροπικούς, το *Caulerpa taxifolia*. Αυτό μπορεί να επιβιώσει στα μολυσμένα νερά των παράκτιων οικοσυστημάτων με μεγαλύτερη επιτυχία από τα υπάρχοντα είδη που σχηματίζουν τα λιβάδια της Ποσειδωνίας (Pearse, 1995). Εκτιμάται ότι πάνω από 300 ξένα είδη έχουν φτάσει στη Μεσόγειο, κάποια μετανάστευσαν από την Ερυθρά Θάλασσα μέσω της Διώρυγας του Σουέζ, άλλα από τα νερά από τις δεξαμενές έρματος των δεξαμενόπλοιων.

Σήμερα, η παγκόσμια ναυτιλία μεταφέρει γύρω στο 90% των παγκόσμιων αγαθών (IMO, 2008a). Μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η θαλάσσια διαμετακομιδή αγαθών αποτελεί το 90% του ξένου και περίπου το 40% του εγχώριου εμπορίου (EU Commission, 2007). Οι τάσεις δείχνουν ένα ολοένα και αυξανόμενο ρόλο για την παγκόσμια και την τοπική ναυτιλία στο μέλλον (UNCTAD, 2007). Εκτός από τις βλαβερές επιπτώσεις όπως στην περίπτωση θαλάσσιων ατυχημάτων, η θαλάσσια δραστηριότητα ασκεί και άλλες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, π.χ. η ρύπανση της θάλασσας από την απόρριψη πετρελαιοειδών και αποβλήτων από τα πλοία. Το 1977 εκτιμήθηκε ότι όλες οι μορφές πετρελαίου που συγκεντρώνεται στη Μεσόγειο, αντιστοιχούν σε 1 εκατομμύριο τόννους/χρόνο (Le Lourd, 1977), ισοδύναμο με 20% της παγκόσμιας πετρελαϊκής ρύπανσης (Martin & Milliman, 1997).

Επίσης, άλλα φαινόμενα της ναυτιλιακής αυτής δραστηριότητας είναι η ατμοσφαιρική ρύπανση από τα αέρια των εξατμίσεων που προέρχονται από τα μηχανοστάσια του πλοίου, η ρύπανση υδρόβιων και θαλάσσιων οργανισμών από τοξικές βαφές που προστατεύουν τα ύφαλα των πλοίων (αντιδιαβρωτικές βαφές), η καταστροφή των

λιβαδειών της Ποσειδωνίας από την αγκυροβολία (Francour *et al.*, 1999).

Ένα από τα πιο πρόσφατα ζητήματα είναι η μετανάστευση βλαβερών και παθογόνων οργανισμών και από τις δεξαμενές έρματος και τις σεντίνες. Περισσότερο από 1000 μη ενδογενή θαλάσσια είδη έχουν ήδη καταγραφεί στην παράκτια περιοχή της Ευρώπης (Gollasch, 2006). Στα πρόσφατα χρόνια, οι πολύ σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία και την παγκόσμια οικονομία, από εισαγόμενα ξένα είδη στο φυσικό περιβάλλον, (Nellemann *et al.*, 2008; Kettunen *et al.*, 2008) τράβηξαν την προσοχή του παγκόσμιου επιστημονικού κοινού στο ζήτημα του έρματος των πλοίων. Η σημασία του ζητήματος του έρματος είχε ήδη αναγνωριστεί το 1973 (IMCO, 1973), και ο IMO κατευθύνθηκε προς την Διεθνή Σύμβαση για τον Έλεγχο και Διαχείριση του Έρματος και των Αποβλήτων των Πλοίων (International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments (BWM Convention)) η οποία ολοκληρώθηκε και υιοθετήθηκε το Φεβρουάριο του 2004 σε ένα διπλωματικό συνέδριο στο Λονδίνο. Η Σύμβαση BWM αποτελεί ένα σταθερό πλαίσιο για την εισαγωγή προληπτικών μέτρων από κάθε χώρα χωριστά αλλά και με από κοινού προσεγγίσεις στο ζήτημα (Gollasch *et al.*, 2007).

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η θέση των Ηνωμένων Εθνών

Το 1975 και 1976 αντίστοιχα υιοθετήθηκαν το Σχέδιο Δράσης για τη Μεσόγειο (Mediterranean Action Plan ή MAP) και η Σύμβαση για την Προστασία της Μεσογείου από τη Ρύπανση. Το MAP ήταν το πρώτο Σχέδιο Δράσης του UNEP και είχε στόχο την εξάλειψη των θεμάτων ρύπανσης στον αιώνα των ωκεανών.

Το Σχέδιο Δράσης για τη Μεσόγειο (Mediterranean Action Plan ή MAP)

Το MAP ήταν το πρώτο Σχέδιο Δράσης του UNEP, είχε στόχο την εξάλειψη των θεμάτων ρύπανσης στον αιώνα των ωκεανών όπου τα Συμβαλλόμενα Μέρη **αποφασίζουν για τις στρατηγικές του MAP**, τον προϋπολογισμό και προγραμματισμό του για την επίτευξη των στόχων του με συναντήσεις που λαμβάνουν χώρα κάθε διετία σε Υπουργικό επίπεδο. Ορίζονται Κομβικά Σημεία για την αναθεώρηση της προόδου και τη διασφάλιση της εφαρμογής των συστάσεων σε εθνικό επίπεδο. Ένας εναλλασσόμενος **Φορέας** έξι εκπροσώπων των Συμβαλλομένων Μερών καθοδηγεί και συμβουλεύει τη Γραμματεία του MAP στην περίοδο που μεσολαβεί των διετιών συναντήσεων.

Τα 22 Συμβαλλόμενα Μέρη στη Συνθήκη της Βαρκελώνης είναι: Η Αλβανία, Αλγερία, Βοσνία Ερζεγοβίνη, Κροατία, Κύπρος, Αίγυπτος, η Ε.Ε., Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία, Ισραήλ, Ιταλία, Λίβανο, Λιβύη, Μάλτα, Μονακό, Μαρόκο, Σερβία Μαυροβούνιο, Σλοβενία, Συρία, Τυνησία και Τουρκία.

- Από το 1982, η Συντονιστική Μονάδα (**MEDU**) εδρεύει στην Αθήνα στη βάση Συμφωνίας για Χώρα Υποδοχής μεταξύ Ελλάδος και UNEP. Η Ελληνική Κυβέρνηση παρέχει οικονομική και λογιστική υποστήριξη στο MAP. Το MEDU είναι η Γραμματεία του MAP με διπλωματικό, πολιτικό και επικοινωνιακό ρόλο, επιβλέποντας τα κύρια συστατικά του MAP (Regional Activity Centres) και οργανώνει μεγάλες συναντήσεις και προγράμματα.

Οι δράσεις του MAP επιδοτούνται κυρίως από τα Συμβαλλόμενα Μέρη από τη συνεισφορά τους στο Mediterranean Trust Fund. Άλλες πηγές επιδότησης για την στήριξη ειδικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων περιλαμβάνουν εθελοντική συνεισφορά από την Ε.Ε., τα σωματεία των Η.Ε. και την Παγκόσμια Περιβαλλοντική Μονάδα (Global Environment Facility, GEF).

- Η Μεσογειακή Επιτροπή για αειφόρο ανάπτυξη **Mediterranean Commission on Sustainable Development (MCS)** είναι ένα συμβουλευτικό σώμα για τα Συμβαλλόμενα Μέρη. Έχει μια μοναδική δομή εκπροσώπων από τα 22 Συμβαλλόμενα Μέρη

καθώς και 15 εναλλασσόμενους εκπροσώπους από τοπικές αρχές, την επιχειρηματική κοινότητα και ΜΚΟ, σχηματίζοντας, ισότιμα, μια δεξαμενή σκέψης για τις πολιτικές προώθησης της αειφόρου ανάπτυξης της Λεκάνης της Μεσογείου. Η MCSD συντόνισε την προετοιμασία για την Μεσογειακή Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη (Mediterranean Strategy on Sustainable Development, MSSD), που υιοθετήθηκε το 2005 από τα Συμβαλλόμενα Μέρη.

- Το Πρόγραμμα για την Εκτίμηση και τον Έλεγχο της Θαλάσσιας Ρύπανσης στην Περιοχή της Μεσογείου **Programme for the Assessment and Control of Marine Pollution in the Mediterranean Region (MED POL)** είναι το επιστημονικό και τεχνολογικό στοιχείο του MAP. Είναι αρμόδιο για την εφαρμογή των Πρωτοκόλλων Επίγειων Πηγών, Απόρριψης και Επικίνδυνων Αποβλήτων. Το MED POL βοηθά τις Μεσογειακές Χώρες στο σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων παρακολούθησης ρύπανσης, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων ελέγχου ρύπανσης και την οργάνωση σχεδίων δράσης που στοχεύουν στην εξάλειψη της ρύπανσης από επίγειες πηγές.
- Τα έξι Τοπικά Κέντρα Δράσης **MAP Regional Activity Centres (RACs)** εδρεύουν σε Μεσογειακές Χώρες, με το καθένα να προσφέρει περιβαλλοντική και αναπτυξιακή εξειδίκευση προς όφελος της Μεσογειακής κοινότητας και την εφαρμογή των δράσεων του MAP.

Η Συνθήκη της Βαρκελώνης (Συνθήκη για την Προστασία της Μεσογείου ενάντια στη ρύπανση το 1976 με έναρξη ισχύος το 1978 είχε ως στόχο τη μείωση της ρύπανσης στη Μεσόγειο και την προστασία και βελτίωση του θαλασσίου περιβάλλοντος της περιοχής, συνεισφέροντας έτσι στην αειφόρο ανάπτυξη.

Η Συνθήκη της Βαρκελώνης αναφέρεται κυρίως σε 4 τύπους ρύπανσης:

- Ρύπανση από την απόρριψη πλοίων και αεροσκαφών
- Ρύπανση από τα πλοία

- Ρύπανση από την εκμετάλλευση του θαλάσσιου πυθμένα και του υπεδάφους του
- Ρύπανση από επίγειες πηγές

Το 1995 τα συμβαλλόμενα μέρη πρόσθεσαν τον τίτλο «Συνθήκη για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος και τις παράκτιες περιοχές της Μεσογείου». Η Συνθήκη και έξι πρωτόκολλα αποτελούν το σύστημα της Βαρκελώνης, που είναι το νομικό πλαίσιο του MAP. Παρέχει διεθνή συνεργασία μεταξύ των κρατών και εμπλεκόμενων Διεθνών Οργανισμών. Κάθε Μέρος είναι υπεύθυνο για την υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων για την πρόληψη και καταπολέμηση της ρύπανσης στην περιοχή της Μεσογείου. Οι συμβαλλόμενοι στη Συνθήκη πρέπει ομαδικά ή ο καθένας χωριστά να λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία και αναβάθμιση του θαλασσίου περιβάλλοντος στην περιοχή της Μεσογείου για να συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξη και την πρόληψη ρύπανσης της θάλασσας.

Η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε στόχο την περιβαλλοντική προστασία και την οικονομική συνεργασία και το 1995 διεξήγαγε το Τρίτο Ευρω-Μεσογειακό Συνέδριο για την υιοθέτηση ενός ευρέος φάσματος μακροπρόθεσμων προγραμμάτων για την ενίσχυση της συνεργασίας Βορρά και Νότου και με όραμα τη δημιουργία μιας Μεσογειακής Ζώνης Ελεύθερου Εμπορίου (Mediterranean Free Trade Area, MFTA) ως το 2010 μέσω της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας. Η Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία ξεκίνησε το 1995 με τη Συνθήκη της Βαρκελώνης και στοχεύει στην εδραίωση μιας κοινής περιοχής ειρήνης, σταθερότητας και ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Μεσόγειο. Το 2004, ξεκίνησε η Πολιτική της Ευρωπαϊκής Γειτονίας (European Neighborhood Policy, ENP) που πήγε την όλη διαδικασία ένα βήμα μπροστά. Το 2008, η Συνθήκη της Βαρκελώνης ανανεώθηκε με τη δημιουργία της Ένωσης για τη Μεσόγειο 'Union for the Mediterranean'.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι περιβαλλοντικές επιστήμες μπορούν να συμβάλλουν με καταλυτικό τρόπο στο ζητούμενο των ημερών μας που είναι η αειφορία του περιβάλλοντος και ειδικότερα των ωκεανών. Δεν φτάνει όμως η δράση κάθε τομέα επιστήμης ξεχωριστά για την επίτευξη αυτού του στόχου. Είναι, πλέον, γεγονός η ολοκληρωμένη προσέγγιση στις επιστήμες που συνοψίζει την ανάγκη για διατομεακή συνεργασία, προκειμένου, συνδυαστικά, να προκύπτει η καλύτερη δυνατή λύση για τη χάραξη της περιβαλλοντικής πολιτικής. Αυτή η λύση θα είναι το αποτέλεσμα συνεκτίμησης όλων των επιστημονικών δεδομένων και θα αποτελέσει την καλύτερη δυνατή επιλογή για την εξασφάλιση της αειφορίας του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τις τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές απαιτήσεις.

Η πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι περιβαλλοντικοί επιστήμονες μπροστά σε αυτές τις απαιτήσεις της κοινωνίας δεν μπορεί να εξετασθεί καλύτερα αλλού παρά από τη λεκάνη της Μεσογείου. Η Μεσόγειος λόγω των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της αλλά και της στρατηγικής κοινωνικοοικονομικής της γεωγραφικά θέσης αποτελεί ένα εξαιρετικό πεδίο εφαρμογής περιβαλλοντικής επιστημονικής έρευνας αλλά και πεδίο διερεύνησης εφαρμογών Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής. Η μελέτη της περίπτωσης της Μεσογείου μπορεί να προσφέρει πολύτιμα συμπεράσματα που είναι ικανά να οδηγήσουν στην βελτίωση των εφαρμογών της Ο.Θ.Π. και την καλύτερη διεπιστημονική συνεργασία μεταξύ των διάφορων περιβαλλοντικών επιστημών, ανάγοντάς την σε εγχειρίδιο για την εφαρμογή καλύτερων πρακτικών Ο.Θ.Π. παγκοσμίως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bethoux, J.P., Gentili, B., Morin, P., Nicolas, E., Pierre, C., Ruiz-Pino, D. (1999). The Mediterranean Sea: a miniature ocean for climatic and environmental studies and a key for the climatic functioning of the North Atlantic. *Progress In Oceanography*, 44, 131-146
2. Esty, D.C, Ivanova, M.H. (2002), *Global Environmental Governance* 4:103-115
3. Food and Agricultural Organization (FAO) (1994), *FAO Fish. Tech. Pap.* 335 .
4. Francour et al, (1999) Effects of boat anchoring in *Posidonia oceanica* seagrass beds in the Port-Cros National Park (north-western Mediterranean Sea), *Aquatic Conser6: Mar. Freshw. Ecosyst.* 9: 391-400
5. Galloway N., Schlesinger W. H., Levy H. II, Michaels A., Schnoor J. L., (1995) *Global Biogeochem. Cycles* 9, 235)
6. Intergovernmental Panel on Climate Change, *Climate Change (1995)* (Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1996), pp. 9-49.
7. Kates W. , Turner B. L. , Clark W. C. , (1995) *The Earth as Transformed by Human Action*, B. L. Turner II et al., Eds. (Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1990), pp. 1-17; G. C. Daily, *Science* 269, 350

8. Lawton J. H. and May R. M. , (1995) Eds., *Extinction Rates* (Oxford Univ. Press, Oxford,)
9. Lorrae van Kerkhoff, (2005) *Environmental Science & Policy* Volume 8, Issue 5, October, Pages 452-463
10. Lubchenco J., (1998) Entering the century of the environment: a new social contract for science. *Science* 279:491-497
11. Olson S. L., Western D. , Pearl M. C. , (1995) *Conservation for the Twenty-First Century*, *Science* 267, 1123
12. O'Riordan T, Cameron J, (1994). *Interpreting the Precautionary Principle*. London:Earthscan,.
13. Pimm S. L., Russell G. J., Gittleman J. L., Brooks T. M., (1995) *Science* 269, 347 .
14. Postel S. L., Daily G. C., Ehrlich P. R., (1996) *Science* 271, 785
15. Rowland F. S., (1989) *Am. Sci.* **77**, 36;
16. Schimel et al., (1994) *Climate Change 1994: Radiative Forcing of Climate Change*, J. T. Houghton et al., Eds. (Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1995), pp. 39-71)
17. Schulze and Mooney, (1994) Eds., *Biodiversity and Ecosystem Function* (Springer, New York, 1994)
18. Solomon S., (1990)*Nature* 347, 347
19. Turley, Carol M. (1999). The changing Mediterranean Sea - a sensitive ecosystem? *Progress In Oceanography*, 44, 387-400
20. UNEP, (1995) *Global Biodiversity Assessment*, V. H. Heywood, Ed. (Cambridge Univ. Press, Cambridge,).

21. Vallega, A. (1999). The role of integrated scientific approach facing the changing ocean policy. The case of the Mediterranean. *Progress In Oceanography*, 44, 411-431
22. Valette, F. (1999). Interactions between research and policy. From wishes to realities, in a changing world. *Progress In Oceanography*, 44, 433-456
23. Vitousek P. M., Ehrlich P. R., Ehrlich A. H., Matson P. A., (1986) *Bioscience* 36, 368; R.
24. Vitousek et al., (1997) *Ecol. Appl.* **7**, 737
25. Zavatarelli, M. (1999). Mediterranean Sea multiscale variability and environmental management issues: a scientific perspective. *Progress In Oceanography*, 44, 401-409